

Ontvangen op:

26 JUNI 2017

Plas I Bossinade

Betreft : Provinciale staten van Groningen en anderen

5.1.2e

Postbus 1100
9701 BC GRONINGEN

Datum
23 juni 2017

Ons nummer
201608211/1/A1

Uw kenmerk
5.1.2e

Inlichtingen
5.1.2e

5.1.2e

Onderwerp
Groningenveld
Gaswinning

Procedure
Beroep

Geachte heer/mevrouw,

Hierbij zend ik u - ter informatie - stukken die betrekking hebben op de bovenvermelde procedure.

Zoals u is meegedeeld, zal de zaak op 13 juli 2017 worden behandeld op een zitting.

Aangezien dit bericht geautomatiseerd is aangemaakt, is dit niet ondertekend.

Hoogachtend,
de griffier

Aan: Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State
Postbus 20019
2500 EA Den Haag
t.a.v. dhr. 5.1.2e

RAAD VAN STATE INGEKOMEN 21 JUNI 2017	
ZAAKNR:	
AAN:	
BEHANDELD DO:	PAR:

Betreft: *Aanvulling bij de beroepsprocedure tegen het instemmingsbesluit winningsplan Groningenveld van de minister van economische zaken en het gewijzigde besluit dd 24 mei 2017 (zaaknummer 201608211/1/A1)*

Groningen, 19 juni 2016

Hierbij formuleer ik aanvullende gronden bij mijn beroep tegen het – inmiddels gewijzigde – instemmingsbesluit van de minister van Economische Zaken voor het winningsplan van de NAM voor aardgas in het Groningenveld.

Kortheidshalve verwijs ik naar de argumentaties in andere beroepsschriften, met name die van de waterschappen, Drentse en Groningse gemeenten, de provincies en de Veiligheidsregio Groningen. Ik onderschrijf de strekking van deze betogen, en deel de overwegingen en conclusies. Ik sluit me aan bij hun verzoeken om:

- met toepassing van art. 8:47 AWB een deskundige te benoemen die een oordeel geeft over het vraagstuk van 'leveringszekerheid';
- de beroepen gegrond te verklaren;
- het (gewijzigde) instemmingsbesluit te vernietigen;
- de minister op te dragen een nieuw instemmingsbesluit te nemen;
- een voorlopige voorziening te treffen totdat dit in werking treedt;
- de minister te veroordelen in de proceskosten.

In aanvulling hierop licht ik de bezwaren toe die ik in mijn eerste beroepsschrift naar voren heb gebracht, uitmondend in conclusies.

1. Schending van vertrouwen

Als burger van Groningen, wonend in het gebied waar de gevolgen van de gaswinning merkbaar zijn, moet ik erop kunnen vertrouwen dat de overheid betrouwbaar handelt en zorgvuldig bestuurt. Maar hoe kunnen we vertrouwen hebben in een minister die niet echt ingaat op de veelheid van argumenten tegen het vijf jaar lang toestaan van een hoog winningsniveau? Die volhardt in zijn argumentatie dat hij een zorgvuldige afweging heeft gemaakt? Die zich niets lijkt aan te trekken van betrokkenen en deskundigen die pleiten voor aanzienlijke verlaging van de productie? Die zonder motivering adviezen en onderzoeksresultaten terzijde schuift? Die wisselende cijfers noemt als het gaat om 'leveringszekerheid'? Hoe kunnen we vertrouwen hebben in een overheid die bij monde van premier Rutte (op bezoek in het gaswinningsgebied op 16 juni jl.) zegt dat het probleem van de gevolgen van de winning lange tijd is onderschat, en tegelijkertijd wil instemmen met continuering van winning op een niveau waarvan duidelijk is dat de bevingen zullen aanhouden?

De minister baseert zich in de beantwoording van de zienswijzen, in het verweer op de beroepsschriften en in het gewijzigde instemmingsbesluit op niet bewezen aannames. Hij spreekt van 'een juiste afweging' en suggereert op die wijze een verantwoord besluit te hebben genomen.

Duidelijk is echter dat er geen zekerheden te geven zijn over seismische activiteit op korte en langere termijn en over andere gevolgen van de gaswinning. Dat er geen verklaring is voor de toenemende seismiciteit in het tweede deel van 2016 en in 2017, toont dat de bevingen – qua frequentie en zwaarte – niet onder controle zijn. Bij alle scenario's, ook bij de in het gewijzigde instemmingsbesluit genoemde winningshoogte, nemen de bevingen nog toe. De veiligheid van inwoners is niet af te wegen tegen de economische belangen van voortgezette gaswinning. Met het mantra van de 'juiste afweging' gaat de minister eraan voorbij dat de gaswinning oorzaak is van een zich gestaag voltrekkende crisis in het gaswinningsgebied. De vele honderden(!) kleinere en grotere bevingen en de bodemdaling leiden tot schade op schade, hebben huizen en gebouwen instabiel gemaakt, hebben levens van mensen ontwricht en bedreigen de toekomst van een groot deel van noordoost Nederland. Dit instemmingsbesluit betekent dat het eind van deze crisis nog heel lang niet in zicht is. Ik betwist dat in dit geval gesproken kan worden van een 'verantwoorde afweging'. Het basale recht op bescherming van burgers kan niet één op één worden afgezet tegen bedrijfseconomische belangen of een algemeen economisch belang van overheidsinkomsten; het dient voorop te staan bij overheidsbesluiten.

De NAM spreekt in een reactie van 'willekeur' en noemt het productieplafond in het gewijzigde instemmingsbesluit 'buitenproportioneel'. Het zijn kwalificaties die mijns inziens misplaatst zijn, zeker nu zo onomstotelijk is komen vast te staan hoe vérstrekkend en ingrijpend de gevolgen van de jarenlange intensieve gaswinning zijn. De overheid moet nú daadkrachtig en helder optreden, waarbij niet het economische belang op korte termijn voorop staat. De prioriteit moet liggen bij de belangen van de bevolking van het gebied. Dat belang kan niet slechts één element zijn in een totaalpakket van 'integrale belangenafweging'.

De 'juiste / verantwoorde / acceptabele afweging' waarover de minister spreekt, is keer op keer toch niet adequaat gebleken. Beslissingen werden bijgesteld na druk van buitenaf. Ook de verlaging naar 24 miljard kuub en de 10% verlaging via het gewijzigde instemmingsbesluit zijn tot stand gekomen op last van de Raad van State, naar aanleiding van onderzoeken van het SodM en de Onderzoeksraad voor Veiligheid. Daar komt bij het gebrek aan transparantie: de minister heeft in het besluitvormingsproces een veelheid van rollen met conflicterende belangen; hij laadt de schijn van belangenverstrengeling op zich. Ik kan er niet op vertrouwen dat de minister de belangen van de bevolking van het winningsgebied op juiste wijze behartigt. Met dit instemmingsbesluit en de wijze waarop het (niet) is onderbouwd, tast de minister het vertrouwen in zijn handelen verder aan.

De minister sprak in de Tweede Kamer in het begin van dit jaar van 'gestold wantrouwen' onder de Groninger bevolking. Het doorzetten van dit instemmingsbesluit zal het al geschonden vertrouwen nog verder aantasten. Het aantal aardbevingen zal naar verwachting blijven toenemen, de bodemdaling zet door, een stabilisering van de situatie zal nog tientallen jaren op zich laten wachten. Ik weet zeker dat ik het gevoel van veel Groningers vertolk, als ik zeg dat we ook dit gewijzigde instemmingsbesluit – opgesteld na alles wat er gebeurd en gezegd is – ervaren als minachting, miskennis, negeren van onze belangen. Het instemmingsbesluit getuigt van niet betrouwbaar, niet zorgvuldig bestuurlijk handelen.

2. Inbreuk op bescherming van de bevolking, aantasting van de persoonlijke levenssfeer

Met het toestaan van een hoog productieniveau gedurende vijf jaar, zoals met het gewijzigde instemmingsbesluit zou gebeuren, stelt de minister wederom de bedrijfseconomische belangen van de NAM en de financiële korte termijn belangen van Nederlandse staat boven de belangen van de bevolking in het wingebied. Met het negeren van adviezen om de gasproductie sterk terug te brengen loopt de minister achter de feiten aan.

Onder verwijzing naar 'leveringszekerheid' werden verschillende productieniveaus als minimaal noodzakelijk aangemerkt, variërend van aanvankelijk bijna 40 miljard kuub tot (voorlopig?) 21.6 miljard. Het cruciale argument van 'leveringszekerheid' blijkt onder druk toch flexibel ingevuld te kunnen worden. Dat leidt tot verwarring: wat is de werkelijke ondergrens om contractuele verplichtingen na te komen? En hoe onveranderlijk en onherroepelijk zijn deze verplichtingen? Zijn er geen andere scenario's mogelijk om in de behoefte te voorzien? In veel landen wordt versneld omgeschakeld naar duurzame energiebronnen. Ook in ons land groeit het besef dat we zo snel mogelijk 'van het gas af' moeten, ook gelet op de co2-uitstoot en de klimaatafspraken. Door krampachtig vast te houden aan 'leveringsverplichtingen', zonder daar inzicht in te bieden en zonder deze in de context te plaatsen van de noodzakelijke overgang naar niet-fossiele energiebronnen, keert de minister zich met de rug naar de – snel veranderende – realiteit. Het is ongeloofwaardig dat de 'leveringsplicht' zo absoluut is dat belangen van de Groninger bevolking daarvoor moeten wijken.

Het belang waar de minister primair voor dient te staan, is dat van de bevolking. Het is de plicht van de overheid om burgers te beschermen, dus om schade daadwerkelijk te voorkomen. Dit vraagt om verdere en versnelde reductie van de winning. Dus niet: handhaven op het niveau dat het (gewijzigde) instemmingsbesluit toestaat. Want dat betekent nog jarenlang bevingen en voortgaande bodemdaling. En dat terwijl met de grote opgave om vele tienduizenden woningen, openbare gebouwen en bedrijfsgebouwen in het gebied te versterken (of te herbouwen) in feite nog een begin moet worden gemaakt. Met een voorgenomen tempo van 5000 'objecten' per jaar zal het lang duren voordat alle huizen en andere gebouwen veilig zijn.

De overheid heeft tot taak de bevolking te beschermen en te zorgen dat bewoners niet in levensgevaar komen, niet gewond raken, geen gezondheidsschade oplopen en geen materiële of immateriële schade lijden als gevolg van aardgaswinning. De minister beroept zich op theoretische rekenmodellen, waarin het gaat om overlidensrisico's bij het instorten van gebouwen, en verwijst naar grenswaarden die niet overschreven mogen worden. Dit zijn theoretische constructen, die met de dagelijkse realiteit in het gaswinningsgebied weinig van doen hebben. Met de gehanteerde definities van veiligheid en schade lijkt de minister uit te gaan van een nul-situatie. In werkelijkheid hebben veel mensen na dertig(!) jaar en meer dan duizend(!) bevingen schade-op-schade, raken woningen met iedere nieuwe beving meer beschadigd, worden gebouwen die eerder een stootje konden hebben door deze kettingreacties van vervolgschades gevaarlijk. Die dynamische werkelijkheid is in de abstracte kansberekeningen niet verdisconteerd.

De minister is verplicht schade te voorkomen. Schade voor bewoners, voor ondernemers, aan de infrastructuur. Niet alleen aardbevingsschade, maar ook gevolgen door instabiliteit en daling van de bodem. De argumentatie dat bodemdaling geen schade teweeg zou brengen, is in mijn ogen ridicuul. Die daling is nu – gerekend sinds 1972 – al enkele tientallen centimeters en wordt geschat op een halve meter aan eind van de productieperiode; de daling gaat daarna door. De redenering van de minister is dat de NAM geen directe schade verwacht voor bouwwerken en/of infrastructuur, omdat de bodemdaling geleidelijk en gelijkmatig over een groot gebied verspreid wordt. Dat is ongeloofwaardig. Al geruime tijd worden schades afgewezen, omdat het geen bevingsschade is maar gevolg is van bodemverzakkingen. Deze meldingen vallen tot nu toe buiten de definities van schade die voor vergoeding in aanmerking komt, maar bewijzen dat de bodem niet stabiel is. Ook boeren melden ongelijkmatige verzakkingen in hun landbouwgebieden. Dit zijn onomkeerbare en verontrustende effecten, die uiterste behoedzaamheid vergen en vergen dat voorrang geven wordt aan preventie.

Met dit instemmingsbesluit wordt toegestaan dat nog lange tijd en op grote schaal beschadigingen aan woningen en andere gebouwen optreden, met alle cumulatieve effecten van dien. Dat zou betekenen: dweilen met de kraan open. Het proces van compensatie, herstel en versterking komt moeizaam en traag op gang; staat nog maar in de kinderschoenen. Des te kwalijker is het om tóch op de oude voet door te gaan, en niet nu te besluiten tot aanzienlijke, versnelde reductie. Het betekent willens en wetens handelen in strijd met de wet en schending van de in geding zijnde grondrechten (art 2 en 8 ERVM). Mijn verzoek is de minister op te dragen nu een besluit te nemen dat inwoners van het gebied weer perspectief biedt. Met het direct versneld verlagen van het toegestane winningsniveau zijn de problemen zeker niet meteen opgelost, het is wel het begin van een échte oplossing.

3. Aantasting veiligheid en leefbaarheid

De gevolgen van de gaswinning raken niet alleen de belangen van de inwoners, maar hebben ook gevolgen voor het gebied als geheel. Ze bedreigen het gaswinningsgebied in alle facetten: sociaal-economisch, cultuurhistorisch, ecologisch, enzovoort. Voortgaande intensieve gaswinning zet de leefbaarheid op het spel en bedreigt het toekomstperspectief.

In combinatie met bevolkingsafname en een zwakke sociaaleconomische situatie van de regio vormen de bevingen en bodemdaling een 'giftige cocktail'. Huizen zijn onverkoopt, de bouw van nieuwbouwprojecten stagneert. Bedrijven ondervinden problemen in de bedrijfsvoering, er zijn negatieve effecten op investeringen in bedrijvigheid, in de landbouw. De versterkingsoperatie en het schadeherstel kunnen een economische impuls betekenen, maar het zou schrijnend zal als dit plaats vindt in een verder in economische zin leeglopende en verschrallende regio.

De bodemverzakking is een groot vraagstuk, zeker in combinatie met veranderende waterstand, stijgende zeespiegel en in kracht toenemende buien. De kwestie van klimaatverandering en het belang van energietransitie mogen dan wel buiten het juridisch kader van het instemmingsbesluit vallen, voor ons als inwoners van het gaswinningsgebied zijn deze verbanden reëel en wezenlijk. Hoge waterstanden en harde wind hebben in het recente verleden in de stad Groningen (met name de wijk Corpus den Hoorn) en onder ander bij de dijk langs het Eemskanaal bij Woltersum voor gevaarlijke situaties gezorgd. De vraag is of indertijd genomen maatregelen afdoende zijn als de verwachte aanzienlijke bodemdaling doorzet en effecten van de opwarming van de aarde nog meer merkbaar worden. Milieueffecten van de gaswinning, zeker op langere termijn, zijn ongewis. Ik ben ernstig bezorgd over de risico's voor dorpen en woonwijken maar ook bijvoorbeeld voor pijpleidingen, industriële installaties en natuurgebieden.

Vanuit het oogpunt van veiligheid en leefbaarheid moet nu echt werk worden gemaakt van het herstellen en vergoeden van schade én moet prioriteit worden gelegd bij het voorkómen van schade. De zogenoemde mitigerende maatregelen hebben weinig zin als de gasproductie niet tegelijkertijd aanzienlijk wordt teruggebracht. Dan gebeurt nog lange tijd in de hele regio wat onlangs (27 mei '17) in Slochteren en omgeving plaatsvond: panden waarvan schade net is hersteld (o.a. de monumentale Fraeylemaborg) raken opnieuw beschadigd, in dit geval door een beving met de kracht van 2.6.

Het verlagen van het productieniveau van de aardgaswinning vermindert het risico van meer en zwaardere aardbevingen. Dat is ook de opvatting die zich bij de meeste politieke partijen aftekent: veiligheid voorop, de winning sterk terugbrengen, actief werk maken van de transitie naar duurzame energie. Het gewijzigde instemmingsbesluit gaat voorbij aan deze veranderende politieke realiteit, aan het toenemende draagvlak voor ingrijpende maatregelen. Een winningsbesluit dat meerdere

jaren beslaat, blokkeert de mogelijkheden voor een nieuw kabinet en de volksvertegenwoordiging om in de nabije toekomst krachtiger regie te voeren op dit proces.

Het toekomstperspectief van het gaswinningsgebied moet niet afhankelijk zijn van – op zichzelf positieve – subsidieregelingen zoals de tijdelijke waardevermeerderingsregeling of voor leefbaarheids- en verduurzamingsprojecten. Een snelle en definitieve afbouw van de gaswinning is nodig om verdere aftakeling van de economische kracht en de leefbaarheid te stoppen. Zo'n besluit zou ruimte bieden om – in plaats van juridische verwickelingen – alle inzichten en ervaringen in te zetten om tot duurzame en veilige oplossingen te komen. Haal (ervarings)deskundigen, belanghebbenden, kennisinstellingen, wetenschappers etc. bij elkaar om nieuwe inzichten te genereren. Grijp de narigheid van nu aan om een sprong te maken naar vernieuwing en om de bevolking in het gaswinningsgebied vaste grond onder de voeten te geven!

4. Conclusie

Kort samengevat: de impact van de intensieve gaswinning is enorm, de gevolgen zijn onacceptabel; de risico's van nog vijf jaar op dit niveau doorgaan met aardgaswinning zijn onaanvaardbaar. Het toestaan ervan zou getuigen van onbehoorlijk bestuur en van verzaking van de verplichting de bevolking te beschermen en veiligheid te bieden.

Ik sluit me aan bij de verzoeken waar ik in het begin naar verwijs. Daarnaast verzoek ik u:

- strikte voorwaarden te verbinden aan een nieuw op te stellen instemmingsplan/winningsplan, zowel wat betreft onderbouwing, looptijd (duidelijk begrensde periode, geen carte blanche), als de verplichting om de winning van gas in alle regio's binnen het Groningenveld zo snel mogelijk en definitief af te bouwen;
- hieraan toe te voegen alle relevante inzichten en overwegingen die in deze procedure naar voren zijn gebracht, en wel zodanig dat recht wordt gedaan aan de basale belangen – veiligheid, leefbaarheid en toekomstperspectief – van de inwoners van het door bevingen en bodemdaling getroffen gebied;
- hierbij als leidend criterium te stellen: het voorkómen of beperken van schade in de breedste zin van het woord (en conform de bepalingen in met name de Mijnbouwwet en art 2 en 8 van het ERVM);
- opdracht te geven om rollen te ontvlechten – de minister kan niet tegelijkertijd de rol van beslisser en belanghebbende hebben –, zodat iedere vorm van belangenverstremgeling of bevooroordeeld handelen wordt uitgesloten.

Overigens ben ik van mening dat het eeuwigdurend recht op exploitatie van de NAM moet worden opgebroken, met het argument dat de NAM een wanprestatie heeft gepleegd door de bevolking in gevaar te brengen, inbreuk te maken op de cultuurhistorische waarden en leefbaarheid van het winningsgebied en daarmee persoonlijke levens te ontwrichten.

Hoogachtend,

5.1.2e

5.1.2e @hotmail.com
5.1.2e

RAAD VAN STATE INGEKOMEN	
21 JUNI 2017	
ZAAKNR.	
AAN:	5.1.2e
BEHANDELD DOOR:	PAR: 5.1.2e

AANGETEKEND

Raad van State - Afdeling bestuursrechtspraak
Postbus 20019
2500 EA DEN HAAG

Aquapark 5, Veendam
Postbus 195
9840 AD Veendam
Tel 0598-693800
www.hunzeenaas.nl

Uw brief	24 mei 2017, nr. 201608211/1/A1	Datum	21 juni 2017
Ons kenmerk	Z03721/17-008902	Behandeld door	5.1.2e
Onderwerp	Waterschap Hunze en Aa's/Gaswinning	Doorkiesnummer	5.1.2e

Per aangetekende post en per fax verzonden.

AANVULLEND BEROEPSCHRIFT

REACTIE OP WIJZIGING INSTEMMINGSBESLUIT D.D. 24 MEI 2017

Hoogedelgestrengte Raad,

Namens het algemeen bestuur van het waterschap Hunze en Aa's en namens de rechtspersoon waterschap Hunze en Aa's hebben wij bij brief van 10 november 2017 beroep ingesteld tegen het instemmingsbesluit Winningsplan Groningen van 30 september 2016 van de minister van Economische Zaken (verder: de minister). Namens het algemeen bestuur van het waterschap Hunze en Aa's en namens de rechtspersoon waterschap Hunze en Aa's reageren wij hierbij op het besluit van 24 mei 2017 van de minister, houdende de wijziging van het instemmingsbesluit van 30 september 2016 (verder: het wijzigingsbesluit).

Af hetgeen wij in ons beroepschrift van 10 november 2016 aan uw Raad en in onze reactie van 10 mei 2017 (bijgevoegd) op het ontwerp-wijzigingsbesluit richting de minister naar voren hebben gebracht, geldt onverkort als beroepsgrond tegen het wijzigingsbesluit.

Verder sluiten wij ons in ons beroep tegen het wijzigingsbesluit volledig aan bij de gronden, zoals deze bij brief van 21 juni 2017 door mr. W.R. van der Velde van PlasBossinade Advocaten te Groningen, in zijn hoedanigheid van advocaat-gemachtigde van een groot aantal gemeenten, de provincie Groningen en de Veiligheidsregio Groningen zijn ingebracht tegen het wijzigingsbesluit van de minister. In deze procedure hebben de opvattingen van mr. W.R. van der Velde (mede) te gelden als standpunt van ons waterschap.

Tenslotte merken wij het volgende op.

Zonder een actueel en volledig beeld van de risico's voor industrie en infrastructuur en zonder een duidelijk referentiekader voor de uitgangspunten van aardbevingsbestendige versterking van infrastructuur kan er ons inziens geen sprake kan zijn van een rechtmatig en zorgvuldig voorbereid gewijzigd instemmingsbesluit. Wij achten het gewijzigde instemmingsbesluit dan ook niet aanvaardbaar. Het aantal aardbevingen in het gebied vanaf het Eemskanaal naar het zuiden en in de omgeving van de stad Groningen is sinds 2015 niet afgenomen. Daarom is onze zorg over de waterkeringen in dit gebied onverminderd hoog gebleven. Een verdere reductie van de gasproductie is in onze ogen nodig.

Conclusie

Wij verzoeken uw Afdeling:

- het (6:19 Awb-)beroep tegen het wijzigingsbesluit van 24 mei 2017 gegrond te verklaren;
- het wijzigingsbesluit van 24 mei 2017 te vernietigen;
- de minister op te dragen om, binnen een door uw Afdeling te stellen termijn en met inachtneming van uw uitspraak, een nieuw instemmingsbesluit te nemen;
- met toepassing van artikel 8:72 lid 5 Awb een voorlopige voorziening te treffen voor de periode totdat het nieuwe instemmingsbesluit in werking treedt;
- de minister (althans de Staat) te veroordelen in de proceskosten.

Hoogachtend,

het dagelijks bestuur.

5.1.2e

Jelmer Kooistra
plaatsvervangend secretaris-directeur

5.1.2e

Alfred van Hall
dijkgraaf

Bijlage(n): - brief van het waterschap d.d. 10 mei 2017 aan de minister van Economische Zaken.

Ministerie van Economische Zaken
De heer H.G.J. Kamp
Postbus 20401
2500 EK 'S-GRAVENHAGE

Aquapark 5, Veendam
Postbus 195
9640 AD Veendam
Tel 0598-693800
www.hunzeenaas.nl

Uw brief		Datum	10 mei 2017
Ons kenmerk	17-0725	Behandeld door	5.1.2e
Onderwerp	Gaswinning Groningenveld	Doorkiesnummer	5.1.2e

Geachte heer Kamp,

Bij brief van 18 april 2017 heeft u de Tweede Kamer bericht voornemens te zijn om het instemmingsbesluit Winningsplan Groningenveld van 30 september 2016 te wijzigen. Het is blijkens die brief uw bedoeling om middels een wijzigingsbesluit het productieplafond voor de gaswinning in Groningen ingaande het eerstvolgende gasjaar – dus vanaf 1 oktober 2017 – met 10% te verlagen. Uw voornemen is gebaseerd op het advies van 13 april 2017 van het SodM.

U heeft ons in uw brief van 26 april 2017 in de gelegenheid gesteld om uiterlijk 12 mei 2017 een reactie te geven op uw brief van 18 april 2017 aan de Tweede Kamer en op het SodM advies van 13 april 2017. Onze reactie treft u in deze brief aan. Het is ons overigens niet duidelijk of het – naar uw mening – een vormvrije 'reactie' betreft, of dat het gaat om het uitoefenen van ons wettelijk adviesrecht van art. 34 lid 5 Mbw.

Naast onze inhoudelijk reactie plaatsen wij kanttekeningen bij de door u gevolgde procedure. Die achten wij namelijk niet correct. Wij vinden het van belang – ook met het oog op toekomstige wijzigingsbesluiten – dat voor een ieder duidelijk is welke procedure u volgt en welke inspraak- en adviesmogelijkheden gelden.

Winning naar beneden

Op 30 mei 2016 hebben de Groninger overheden u over de winning uit het Groningenveld geadviseerd om het voorzorgprincipe 'Better safe than sorry' te hanteren en voor de gasproductie tot een dalende lijn te beslissen met een perspectief op alternatieven. Dit is in de zienswijze van 28 juli 2016 en het beroepschrift van 10 november 2016 herhaald.

Wij zien uw besluit om de winning vanaf 1 oktober 2017 met 10% te verminderen als een stap in de goede richting. Uw voorgenomen besluit leidt echter nog steeds niet tot een veilig en verantwoord niveau van gaswinning; niet op korte termijn en niet op langere termijn.

Dit hebben wij eerder geconstateerd op grond van de rapporten die ten grondslag liggen aan uw instemmingsbesluit van 30 september 2016.

Dit constateren wij nu opnieuw op grond van het rapport van SodM van 13 april 2017. Dit betekent dat wij ons hard zullen blijven maken voor een dalende gaswinning.

SodM rapport

Het rapport van SodM geeft ons het beeld dat de seismiciteit nog niet beheerst kan worden. NAM heeft geen verband kunnen vinden tussen de winning en de seismiciteit. De beheermaatregelen die door NAM worden voorgesteld zijn naar het oordeel van SodM te beperkt of moeten nog uitgewerkt worden. Ook spreekt SodM haar twijfels uit of het, nog door NAM in te dienen, meet- en regelprotocol zal voorzien in integrale, meer complete en beter uitgewerkte beheersmaatregelen.

Eveneens stelt SodM zich de vraag in hoeverre de wetenschap op korte termijn in staat is om een bijdrage te leveren aan de beheersing van de risico's in het Groningenveld. Ook de in eerdere adviezen genoemde verwachtingen van SodM dat de seismiciteit mogelijk zou afnemen bij een vlakke winning van 24 miljard Nm³ vindt geen bevestiging in de recente bevingen in het Loppersumgebied. Al met al kunnen wij op grond van het rapport van SodM maar één conclusie trekken, namelijk dat de winning nog verder naar beneden moet voor de veiligheid van onze Groningers.

Procedure wijziging instemmingsbesluit

Wij ondersteunen uw standpunt dat in dit geval een gewijzigd instemmingsbesluit snel genomen moet kunnen worden. Wij vinden het echter ook in lijn met uw brief van 20 februari 2017 liggen, dat u ons als lokale overheden bij uw tussentijdse besluit om de winning met 10% te verlagen, had betrokken. Het bestuurlijk en ambtelijk netwerk was hiervoor voldoende aanwezig en beschikbaar. Betrokkenheid van de regio hebben wij ook in onze brief van 27 september 2016 onder uw aandacht gebracht. Evenals in september geldt ook voor uw recente besluit dat de kans opnieuw wordt gemist om de regio, met erkenning van de te onderscheiden verantwoordelijkheden, te betrekken bij uw besluit en meer dan nu het geval is het vertrouwen te herstellen naar de inwoners.

Het valt ons op dat u nog geen vier maanden na inwerkingtreding van de gewijzigde Mijnbouwwet en de daarin geregelde procedures (en het daarin geregelde adviesrecht voor lokale overheden) die regels niet eenduidig toepast. In plaats daarvan volgt u een buitenwettelijke en onduidelijke route om te komen tot wijziging van het instemmingbesluit van 30 september 2016.

De gewijzigde Mijnbouwwet (Mbw) kent sinds 1 januari 2017 twee procedures voor de wijziging van een instemmingsbesluit:

- als het gaat om een wijziging van niet-ondergeschikte aard, hebben lokale overheden een *adviesrecht* (artikel 34 lid 5 Mbw), geldt de *zienswijzenprocedure* (artikel 34 lid 4 Awb) en dient u de *Mijnraad om advies* te vragen (artikel 105 lid 3 Mbw)
- gaat het om een wijziging van *ondergeschikte* aard dan blijkt ook onomwonden uit artikel 34 lid 5 Mbw dat de lokale overheden gebruik moeten kunnen maken van hun adviesrecht.

Uit de parlementaire geschiedenis (TK 348 nr. 3, blz. 39) blijkt dat inhoudelijke wijzigingen niet snel "ondergeschikt" zijn. Als voorbeelden van wijzigingen van ondergeschikte aard noemt de Memorie van Toelichting "*het aanvangstijdstip*" of wijzigingen die "*van meer administratieve aard zijn, zoals een adreswijziging*".

Krachtens dat adviesrecht dient u de lokale overheden in de gelegenheid te stellen advies uit te brengen omtrent "*een besluit omtrent wijziging van een instemming met een winningsplan*". Dat betekent dat er een concreet (voorgenomen) besluit moet zijn, inclusief daarbij behorende motivering, teneinde de lokale overheden in de gelegenheid te stellen effectief en adequaat te kunnen adviseren.

De thans door u gevolgde route voldoet niet aan die vereisten.

In uw brief van 18 april 2017 maakt u niet duidelijk wat de voorgenomen wijziging exact inhoudt. Ziet de aangekondigde reductie van 10% alleen op het productieplafond van 24 miljard Nm³ in artikel 2 lid 1 van het instemmingsbesluit van 30 september 2016, of ook op de productiehoeveelheden die zijn genoemd in de leden 2 en 3 van artikel 2 van het instemmingsbesluit van 30 september 2016? Wat betekent de aangekondigde productieverlaging voor de aan NAM opgelegde onderzoeksverplichtingen (bijvoorbeeld artikel 7 lid 2 instemmingsbesluit d.d. 30 september 2016)?

Voorts is onduidelijk of de door u aangekondigde productieverlaging alleen geldt voor het gasjaar 2017/2018, of ook – verdergaande – gevolgen heeft voor de productieniveaus van daaropvolgende gasjaren.

Om voormelde redenen is niet duidelijk of de voorgenomen wijziging van het instemmingsbesluit (naar uw mening) een "wijziging van ondergeschikte aard" betreft en evenmin of deze wijziging kan leiden tot een andere beoordeling van de in artikel 34 lid 4 sub b genoemde onderwerpen. Omdat wij niet weten wat gewijzigd gaat worden, kunnen wij dat ook niet beoordelen.

Resumerend is dus onduidelijkheid over:

- de kwalificatie van het wijzigingsbesluit (wel of niet ondergeschikt?);
- Uw standpunt over de vraag of de voorgenomen wijziging kan leiden tot een andere beoordeling van de in artikel 34 lid 4 sub b genoemde onderwerpen;
- de inhoud van uw voorgenomen wijziging (welke artikelen gaan wijzigen? Hoe gaan die artikelen wijzigen? Op welke gasjaren ziet de wijziging?).

Die onduidelijkheden belemmeren ons bij de uitoefening van ons adviesrecht. Voorts kan uw route bij inwoners de vraag oproepen of nu wel of niet sprake is van een – volgens u – ondergeschikte wijziging, en daarmee samenhangend, waarom zij geen zienswijzen kunnen indienen. Onze inwoners worden dagelijks geconfronteerd met materiële en immateriële schade en lange, slepende procedures. In dit toch al onstuimige dossier menen wij dat de procedurele vragen en discussies die nu opgeld doen weer niet bijdragen aan herstel van vertrouwen. Daarom adviseren wij u de wettelijke procedures te volgen en – als u de wijziging ondergeschikt vindt – dat helder te benoemen en te motiveren."

Omdat wij echter een vermindering van de gasproductie van 10% een goede – zij het onvoldoende – stap in de goede richting vinden die wat ons betreft zo snel mogelijk gerealiseerd moet worden, zullen wij in dit stadium hier verder geen formeel punt van maken. Wij behouden ons het recht voor om in een procedure over uw wijzigingsbesluit de door u gevolgde procedure aan de orde te stellen en daarover een uitspraak van de Raad van State te vragen, met name ook om procedurele duidelijkheid te krijgen – voor u, ons en alle belanghebbenden - voor eventueel komende wijzigingsbesluiten.

Wij vertrouwen er op u langs deze weg voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,

namens het dagelijks bestuur,

5.1.2e

Harm Küpers
Secretaris-directeur

5.1.2e

Waterschap NOORDERZIJLVEST

AANTEKENEN

Raad van State
Afdeling Bestuursrechtspraak
Postbus 20019
2500 EA 'S GRAVENHAGE

RAAD VAN STATE INGEKOMEN 21 JUNI 2017	
ZAAKNR:	
AAN:	
BEHANDELD DO:	PAR:

Bezoekadres:
Stedumermaar 1
9735 AC Groningen
Postadres:
Postbus 18
9700 AA Groningen
Telefoon: (050) 304 89 11
Fax: (050) 304 82 26
E-mail: info@noorderzijlvest.nl
Internet: www.noorderzijlvest.nl
Twitter: @noorderzijlvest

Uw brief van: 24 mei 2017
Uw kenmerk: nummer 20168211/1/A1

Groningen, 21 juni 2017.
Ons kenmerk: Z/16/001612
Behandeld door: 5.1.2e
Bijlage(n): 1

Onderwerp: aanvullend beroepschrift, Beroep art. 6:19
Awb, Reactie op wijziging
instemmingsbesluit gaswinning
Groningenveld d.d. 24 mei 2017

Hoogedelgestrenge Raad,

Het Dagelijks Bestuur van het waterschap Noorderzijlvest heeft, mede namens de rechtspersoon Waterschap Noorderzijlvest, bij brief van 10 november 2016, ons kenmerk 16-29510/Z/16/001612, beroep ingesteld tegen het instemmingsbesluit Winningsplan Groningen van 30 september 2016 van de minister van Economische Zaken (verder: de minister). In navolging van de brief van de Raad van State van 24 mei 2017, uw nummer 20168211/1/A1, reageren wij bij deze op het besluit van 24 mei 2017 van de minister, houdende de wijziging van het instemmingsbesluit van 30 september 2016 (verder: het wijzigingsbesluit). Op enkele punten uit het beroepschrift van de Minister d.d. 3 februari 2017 zal in het navolgende tevens worden ingegaan.

Algemeen

Al hetgeen het waterschap in zijn zienswijze van 5 augustus 2016 en in het beroepschrift van 10 november 2016, alsmede in zijn advies d.d. 10 mei 2017 op het instemmingsbesluit onderscheidenlijk het voornemen tot wijziging van dat besluit naar voren heeft gebracht, geldt onverkort als beroepsgrond tegen het wijzigingsbesluit. U treft ons genoemde advies van 10 mei jl. als bijlage bij deze brief aan. De inhoud van alle genoemde documenten dient op deze plaats integraal als herhaald en ingelast te worden beschouwd.

Meer in het bijzonder sluit het waterschap zich in zijn beroep tegen het wijzigingsbesluit volledig aan bij de gronden, zoals deze door 5.1.2e, verbonden aan het kantoor Plas & Bossinade te Groningen, in zijn hoedanigheid van advocaat-gemachtigde van een groot aantal Groninger en Drentse gemeenten, de provincie Groningen en de Veiligheidsregio Groningen, bij brief van 21 juni 2017 zijn ingebracht tegen het wijzigingsbesluit van de minister.

Al hetgeen **5.1.2e** in zijn aanvullende reactie opmerkt, dient op deze plaats als integraal herhaald en ingelast te worden beschouwd. In deze procedure hebben de opvattingen van **5.1.2e** (mede) te gelden als het standpunt van het waterschap Noorderzijlvest.

In algemene zin merkt het waterschap over het wijzigingsbesluit op, dat hij een vermindering van 10% van de gasproductie als een eerste stap in de goede richting beschouwt. Deze eenmalige vermindering is echter onvoldoende om de veiligheid en leefbaarheid van de regio op korte of langere termijn te waarborgen. In het navolgende zal deze conclusie nader uiteengezet en onderbouwd worden.

Voorts wijzen wij op het navolgende.

Relativiteit

In punt 7.2 (pag. 7) van zijn verweerschrift, d.d. 3 februari 2017 stelt de Minister dat ten aanzien van de besturen van de waterschappen Noorderzijlvest en Hunze en Aa's kan worden betwijfeld of, gelet op artikel 8:69a Awb, het bestreden besluit kan worden vernietigd, voor zover zij zich beroepen op schending van geschreven of ongeschreven rechtsregels of algemene rechtsbeginselen, die kennelijk niet strekken tot bescherming van de waterhuishoudkundige belangen met de behartiging waarvan zij (wettelijk) zijn belast. Wij delen dit verweer van de Minister niet. De gaswinning heeft op tal van punten nadelige gevolgen voor de waterhuishouding en stelt het waterschap voor aanzienlijke uitdagingen bij zijn taakuitoefening. De bodemdaling, als gevolg van gaswinning, noodzaakt niet alleen tot aanpassing van bestaande oppervlaktewaterstanden, maar brengt met zich mee dat de volledige Electra-boezem in compartimenten (schillen) is opgedeeld, met elk een uitgestelde peilverlaging.

De gevolgen van de gaswinning zijn voor het gebied van het waterschap Noorderzijlvest enorm: we hebben in de aansturing van de schillen te maken met ingrijpende wijzigingen in de gebiedsinrichting en bij de aanpak van infrastructuur (de primaire waterkering tussen de Eemshaven en Delfzijl en de Eemskanaalkade) met een forse aardbevingsbestendigheidsopgave. De gevolgen van de gaswinning raken de kern van de veiligheidstaak waarvoor de waterschappen (mede) verantwoordelijk zijn. In die zin kan niet al te gemakkelijk geconcludeerd worden dat sprake zou zijn van schending van rechtsregels of algemene rechtsbeginselen die niet strekken tot bescherming van de taken en/of belangen met de behartiging waarvan de waterschappen belast zijn.

Versterking primaire waterkering Eemshaven-Delfzijl

In punt 11.5 (pag. 41) van zijn verweerschrift stelt de minister dat totdat een nieuw beoordelingskader is ontwikkeld, momenteel de mogelijke effecten van bevingen op pragmatische wijze worden geïncorporeerd in de technische bouwnormen, om aan het bestaande veiligheidsniveau te voldoen. Een voorbeeld hiervan is het bevingsbestendig maken van de zeedijk tussen Eemshaven en Delfzijl. NAM en het waterschap Noorderzijlvest bereikten hierover op 29 november 2016 overeenstemming.

Wij merken op dat het bereiken van de door de Minister bedoelde overeenstemming niet inhoudt dat het waterschap Noorderzijlvest van mening is veranderd voor wat betreft het gegeven dat de focus moet blijven liggen op verdere verlaging van het gasproductieniveau.

Gaswinning dient niet plaats te vinden bij de gratie van het vorderen of welslagen van de versterkingsoperaties, maar de mijnbouwactiviteit dient juist ondergeschikt te zijn aan het tempo waarin de versterking wordt uitgevoerd. Alleen dan is sprake van preventief handelen zoals dat in de Mijnbouwwet is geformuleerd. Het waterschap zal uiteraard zijn medewerking verlenen aan de door de Minister bedoelde pragmatische wijze waarop de aanpak ten aanzien van waterkeringen op dit moment gestalte krijgt, maar vindt dat er meer nodig is om de regio veilig te maken, dan de voorzieningen, beperkingen en voorschriften die nu in het wijzigingsbesluit staan.

Het feit dat in het aardbevingsgebied (bijv. in de omgeving van Hellum en Hoogezand op 30 september 2015 en nabij Slochteren (Midden-Groningen) op 27 mei 2017) nog steeds krachtige aardbevingen zijn voorgekomen die tegen de kracht 3, althans ruim boven de 2.5, op de Schaal van Richter zitten, geeft aan dat het beeld van de Minister dat het aantal bevingen afneemt en de kracht daarvan sinds 2015 tendeert naar 1.0 op de Schaal van Richter, niet juist is. De aardbevingen verplaatsen zich eerder binnen het gebied dan dat door de in het wijzigingsbesluit opgenomen maatregelen het veiligheidsperspectief in de regio verbetert.

Tenslotte merken wij het volgende op. Zonder een actueel en volledig beeld van de risico's voor industrie en infrastructuur en zonder een duidelijk referentiekader voor de uitgangspunten van aardbevingsbestendige versterking van infrastructuur, kan er ons inziens geen sprake kan zijn van een rechtmatig en zorgvuldig voorbereid gewijzigd instemmingsbesluit. Wij achten het gewijzigde instemmingsbesluit dan ook niet aanvaardbaar. Het aantal aardbevingen in het gebied vanaf het Eemskanaal naar het zuiden en in de omgeving van de stad Groningen is sinds 2015 niet afgenomen. Daarom is onze zorg over de waterkeringen in dit gebied onverminderd groot gebleven.

Een verdere reductie van de gasproductie is in onze ogen nodig.

Conclusie

Het Dagelijks Bestuur van het waterschap Noorderzijlvest verzoekt uw Afdeling:

- het (6:19 Awb-) beroep tegen het wijzigingsbesluit van 24 mei 2017 gegrond te verklaren;
- het wijzigingsbesluit van 24 mei 2017 te vernietigen;
- de minister op te dragen om, binnen een door uw Afdeling te stellen termijn en met inachtneming van uw uitspraak, een nieuw instemmingsbesluit te nemen;
- met toepassing van artikel 8:72 lid 5 Awb een voorlopige voorziening te treffen voor de periode totdat het nieuwe instemmingsbesluit in werking treedt;
- de minister (althans de Staat) te veroordelen in de proceskosten.

Het Dagelijks Bestuur van het
Waterschap Noorderzijlvest: 5.1.2e

5.1.2e

Bert Middel, dijkgraaf

5.1.2e

5.1.2e Wim Brenkman, secretaris-directeur

5.1.2e

Waterschap NOORDERZIJLVEST

Ministerie van Economische Zaken
De heer H.G.J. Kamp
Postbus 20401
2500 EK 'S-GRAVENHAGE

Bezoekadres:
Stedumermaar 1
9735 AC Groningen
Postadres:
Postbus 18
9700 AA Groningen
Telefoon: (050) 304 89 11
Fax: (050) 304 82 26
E-mail: info@noorderzijvest.nl
Internet: www.noorderzijvest.nl
Twitter: @noorderzijvest

Uw brief van: -
Uw kenmerk: -

Groningen, 10 mei 2017
Ons kenmerk: Z/17/005930
Behandeld door: 5.1.2e
Bijlage(n): -

Onderwerp: wijziging instemmingsbesluit winningsplan
gaswinning Groningenveld

Geachte heer Kamp,

Bij brief van 18 april 2017 heeft u de Tweede Kamer bericht voornemens te zijn om het instemmingsbesluit Winningsplan Groningenveld van 30 september 2016 te wijzigen. Het is blijkens die brief uw bedoeling om middels een wijzigingsbesluit het productieplafond voor de gaswinning in Groningen ingaande het eerstvolgende gasjaar – dus vanaf 1 oktober 2017 – met 10% te verlagen. Uw voornemen is gebaseerd op het advies van 13 april 2017 van het SodM.

U heeft ons in uw brief van 26 april 2017 in de gelegenheid gesteld om uiterlijk 12 mei 2017 een reactie te geven op uw brief van 18 april 2017 aan de Tweede Kamer en op het SodM advies van 13 april 2017. Onze reactie treft u in deze brief aan. Het is ons overigens niet duidelijk of het – naar uw mening – een vormvrije 'reactie' betreft, of dat het gaat om het uitoefenen van ons wettelijk adviesrecht van art. 34 lid 5 Mbw.

Naast onze inhoudelijk reactie plaatsen wij kanttekeningen bij de door u gevolgde procedure. Die achten wij namelijk niet correct. Wij vinden het van belang – ook met het oog op toekomstige wijzigingsbesluiten – dat voor een ieder duidelijk is welke procedure u volgt en welke inspraak- en adviesmogelijkheden gelden.

Winning naar beneden

Op 30 mei 2016 hebben de Groninger overheden u over de winning uit het Groningenveld geadviseerd om het voorzorgprincipe 'Better safe than sorry' te hanteren en voor de gasproductie tot een dalende lijn te beslissen met een perspectief op alternatieven. Dit is in de zienswijze van 28 juli 2016 en het beroepschrift van 10 november 2016 herhaald.

Wij zien uw besluit om de winning vanaf 1 oktober 2017 met 10% te verminderen als een stap in de goede richting. Uw voorgenomen besluit leidt echter nog steeds niet tot een veilig en verantwoord niveau van gaswinning; niet op korte termijn en niet op langere termijn.

Dit hebben wij eerder geconstateerd op grond van de rapporten die ten grondslag liggen aan uw instemmingsbesluit van 30 september 2016. Dit constateren wij nu opnieuw op grond van het rapport van SodM van 13 april 2017. Dit betekent dat wij ons hard zullen blijven maken voor een dalende gaswinning.

SodM rapport

Het rapport van SodM geeft ons het beeld dat de seismiciteit nog niet beheerst kan worden. NAM heeft geen verband kunnen vinden tussen de winning en de seismiciteit. De beheersmaatregelen die door NAM worden voorgesteld zijn naar het oordeel van SodM te beperkt of moeten nog uitgewerkt worden. Ook spreekt SodM haar twijfels uit of het, nog door NAM in te dienen, meet- en regelprotocol zal voorzien in integrale, meer complete en beter uitgewerkte beheersmaatregelen.

Eveneens stelt SodM zich de vraag in hoeverre de wetenschap op korte termijn in staat is om een bijdrage te leveren aan de beheersing van de risico's in het Groningenveld. Ook de in eerdere adviezen genoemde verwachtingen van SodM dat de seismiciteit mogelijk zou afnemen bij een vlakke winning van 24 miljard Nm³ vindt geen bevestiging in de recente bevingen in het Loppersumgebied. Al met al kunnen wij op grond van het rapport van SodM maar één conclusie trekken, namelijk dat de winning nog verder naar beneden moet voor de veiligheid van onze Groningers.

Procedure wijziging instemmingsbesluit

Wij ondersteunen uw standpunt dat in dit geval een gewijzigd instemmingsbesluit snel genomen moet kunnen worden. Wij vinden het echter ook in lijn met uw brief van 20 februari 2017 liggen, dat u ons als lokale overheden bij uw tussentijdse besluit om de winning met 10% te verlagen, had betrokken. Het bestuurlijk en ambtelijk netwerk was hiervoor voldoende aanwezig en beschikbaar. Betrokkenheid van de regio hebben wij ook in onze brief van 27 september 2016 onder uw aandacht gebracht. Evenals in september geldt ook voor uw recente besluit dat de kans opnieuw wordt gemist om de regio, met erkenning van de te onderscheiden verantwoordelijkheden, te betrekken bij uw besluit en meer dan nu het geval is het vertrouwen te herstellen naar de inwoners.

Het valt ons op dat u nog geen vier maanden na inwerkingtreding van de gewijzigde Mijnbouwwet en de daarin geregelde procedures (en het daarin geregelde adviesrecht voor lokale overheden) die regels niet eenduidig toepast. In plaats daarvan volgt u een buitenwettelijke en onduidelijke route om te komen tot wijziging van het instemmingbesluit van 30 september 2016.

De gewijzigde Mijnbouwwet (Mbw) kent sinds 1 januari 2017 twee procedures voor de wijziging van een instemmingsbesluit:

- als het gaat om een wijziging van niet-ondergeschikte aard, hebben lokale overheden een *adviesrecht* (artikel 34 lid 5 Mbw), geldt de *zienswijzenprocedure* (artikel 34 lid 4 Awb) en dient u de *Mijnraad om advies* te vragen (artikel 105 lid 3 Mbw);
- gaat het om een wijziging van *ondergeschikte* aard dan blijkt ook onomwonden uit artikel 34 lid 5 Mbw dat de lokale overheden gebruik moeten kunnen maken van hun adviesrecht.

Waterschap NOORDERZIJLVEST

Uit de parlementaire geschiedenis (TK 348 nr. 3, blz. 39) blijkt dat inhoudelijke wijzigingen niet snel "ondergeschikt" zijn. Als voorbeelden van wijzigingen van ondergeschikte aard noemt de Memorie van Toelichting "het aanvangstijdstip" of wijzigingen die "van meer administratieve aard zijn, zoals een adreswijziging".

Krachtens dat adviesrecht dient u de lokale overheden in de gelegenheid te stellen advies uit te brengen omtrent "een besluit omtrent wijziging van een instemming met een winningsplan". Dat betekent dat er een concreet (voorgenomen) besluit moet zijn, inclusief daarbij behorende motivering, teneinde de lokale overheden in de gelegenheid te stellen effectief en adequaat te kunnen adviseren.

De thans door u gevolgde route voldoet niet aan die vereisten.

In uw brief van 18 april 2017 maakt u niet duidelijk wat de voorgenomen wijziging exact inhoudt. Ziet de aangekondigde reductie van 10% alleen op het productieplafond van 24 miljard Nm³ in artikel 2 lid 1 van het instemmingsbesluit van 30 september 2016, of ook op de productiehoeveelheden die zijn genoemd in de leden 2 en 3 van artikel 2 van het instemmingsbesluit van 30 september 2016? Wat betekent de aangekondigde productieverlaging voor de aan NAM opgelegde onderzoeksverplichtingen (bijvoorbeeld artikel 7 lid 2 instemmingsbesluit d.d. 30 september 2016)?

Voorts is onduidelijk of de door u aangekondigde productieverlaging alleen geldt voor het gasjaar 2017/2018, of ook – verdergaande – gevolgen heeft voor de productieniveaus van daaropvolgende gasjaren.

Om voormelde redenen is niet duidelijk of de voorgenomen wijziging van het instemmingsbesluit (naar uw mening) een "wijziging van ondergeschikte aard" betreft en evenmin of deze wijziging kan leiden tot een andere beoordeling van de in artikel 34 lid 4 sub b genoemde onderwerpen. Omdat wij niet weten wat gewijzigd gaat worden, kunnen wij dat ook niet beoordelen.

Resumerend is dus onduidelijkheid over:

- de kwalificatie van het wijzigingsbesluit (wel of niet ondergeschikt?);
- uw standpunt over de vraag of de voorgenomen wijziging kan leiden tot een andere beoordeling van de in artikel 34 lid 4 sub b genoemde onderwerpen;
- de inhoud van uw voorgenomen wijziging (welke artikelen gaan wijzigen? Hoe gaan die artikelen wijzigen? Op welke gasjaren ziet de wijziging?).

Die onduidelijkheden belemmeren ons bij de uitoefening van ons adviesrecht. Voorts kan uw route bij inwoners de vraag oproepen of nu wel of niet sprake is van een – volgens u – ondergeschikte wijziging, en daarmee samenhangend, waarom zij geen zienswijzen kunnen indienen. Onze inwoners worden dagelijks geconfronteerd met materiële en immateriële schade en lange, slepende procedures. In dit toch al onstuimige dossier menen wij dat de procedurele vragen en discussies die nu opgeld doen weer niet bijdragen aan herstel van vertrouwen. Daarom adviseren wij u de wettelijke procedures te volgen en – als u de wijziging ondergeschikt vindt – dat helder te benoemen en te motiveren."

Omdat wij echter een vermindering van de gasproductie van 10% een goede – zij het onvoldoende – stap in de goede richting vinden die wat ons betreft zo snel mogelijk gerealiseerd moet worden, zullen wij in dit stadium hier verder geen formeel punt van maken.

Waterschap NOORDERZIJLVEST

Wij behouden ons het recht voor om in een procedure over uw wijzigingsbesluit de door u gevolgde procedure aan de orde te stellen en daarover een uitspraak van de Raad van State te vragen, met name ook om procedurele duidelijkheid te krijgen – voor u, ons en alle belanghebbenden – voor eventueel komende wijzigingsbesluiten.

Tot slot

Wij herinneren eraan dat de voorgestane verlaging van de gasproductie in het Groningenveld per 1 oktober 2017 volledig los staat van de (reeds bepaalde) omvang van de preventieve versterkingsopgave voor kritische infrastructuur en waterkeringen in het aardbevingsgebied, waaraan onder (mede-)verantwoordelijkheid van de Nationaal Coördinator Groningen gestalte wordt gegeven.

Daarom zijn wij graag met u van mening dat de op handen zijnde wijziging van het instemmingsbesluit voor de gaswinning in het Groningenveld geen gevolgen heeft voor de nakoming van reeds gemaakte en nog te maken afspraken over de financiële compensatie in het kader van de uitvoering van de gebiedsprojecten, waartoe het waterschap Noorderzijlvest al enige jaren het voortouw heeft genomen. Wij doelen met deze opmerking onder meer, doch niet uitsluitend, op het treffen van aardbevingsbestendigheidmaatregelen aan de primaire waterkering, gelegen tussen de Eemshaven en Delfzijl en op de aanpak van de noordzijde van de Eemskanaalkade.

Wij vertrouwen erop u langs deze weg voldoende te hebben geïnformeerd.

5.1.2e

Het Dagelijks Bestuur van het waterschap Noorderzijlvest:

5.1.2e

5.1.2e

5.1.2e

5.1.2e

Bert Middel, dijkgraaf

5.1.2e

Wim Brenkman, secretaris-directeur

5.1.2e

Aan de afdeling Bestuursrechtspraak

Van de Raad van State

Postbus 20019

2500 EA Den Haag

RAAD VAN STATE	
INGEKOMEN	
22 JUNI 2017	
ZAAKNR:	
AAN:	5.1.2e
BEHANDELD DOOR:	PAR:

Betreft: beroep Groningenveld, Gaswinning; uw nummer: 201608211/1/A1

Groningen, 21 juni 2017

Geachte Raad,

Bijgaand zend ik u enkele stukken welke ik graag zou betrekken bij het aanstaande te dienen beroep en voor zover deze al beschikbaar zijn, uw aandacht op vestig.

Het betreft:

- * Ingezonden brief Willem 'Beton' Meiborg d.d. 8 november 1963 [toen al bekend]
- * Twee artikelen Rtvnoord aangaande de bouw van de stikstoffabriek Zuidbroek [conversie mogelijk]
- * Twee position papers van [redacted] 5.1.2e [d.d. 18-01-2016 en 08-09-2016][ondergrond]
- * Nota aan cie.EZ van de Tweede Kamer van [redacted] 5.1.2e [d.d. 26 augustus 2016][alternatief]
- * Statement van Engie [print site www.engie.nl] [afnemende vraag naar Lgas]
- * Brief 90 hoogleraren d.d. 24 april 2017 m.n. punt 11 [energietransitie mogelijk]
- * Motie Tweede Kamer der Staten-Generaal nr. 33 529 aangenomen 2 februari 2016 [tiltmeters]

[redacted] 5.1.2e
Hoogachtend, [redacted] 5.1.2e

[redacted] 5.1.2e

Slotwoord:

Kleinzoon Willem 'Beton' Meiborg

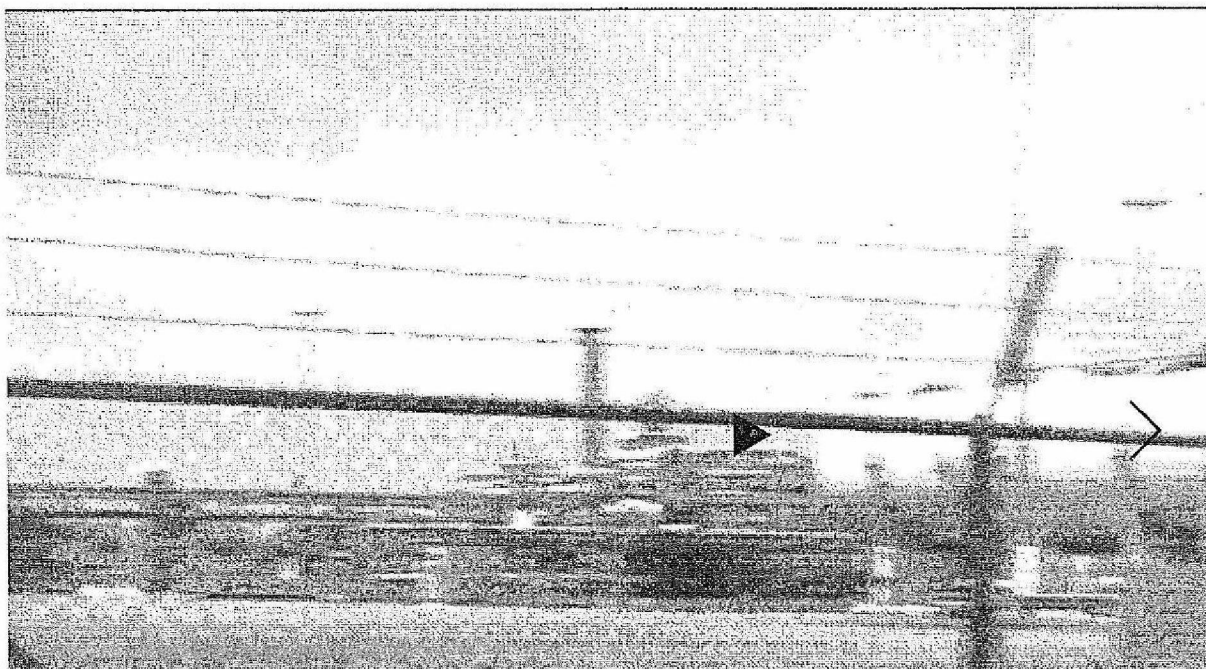
"Nog is er geen gas in huis of in de kranten staat al hoe groot de winsten voor de staat (Holland) of voor de oliemaatschappijen zullen zijn. Maar welke voordelen zullen ter beschikking worden gesteld voor de besturen en voor de bewoners van de noordelijke provincies? Belangrijke bedragen zullen gereserveerd moeten worden voor allerlei calamiteiten, zoals bijvoorbeeld de in toekomst te verwachten bodemdalingen"

ingezonden brief:
Nieuwsblad van het Noorden
8 november 1963

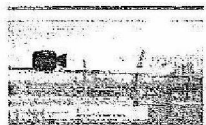
VRIJDAG 22 MEI 2015, 15:24

Gasunie bouwt zeer grote stikstoffabriek in Zuidbroek

NOORDVANDAAG verslag **Steven Radersma**

De Gasunie wil een zeer grote stikstoffabriek in Zuidbroek bouwen...

ussenklappen
Google

we have no imagery
Google

De Gasunie wil een zeer grote stikstoffabriek in Zuidbroek bouwen. Die fabriek is nodig om grote hoeveelheden buitenlands gas te kunnen importeren.

Mengen

Die import is van groot belang omdat de gaswinning in eigen land fors wordt

verminderd.

Om toch aan de vraag te kunnen voldoen wordt gas geïmporteerd uit onder meer Rusland. Dat is van een hogere calorische waarde dan ons eigen 'Groninger' gas.

Door er stikstof bij te mengen wordt het geschikt gemaakt voor onze fornuizen en cv- ketels, die niet kunnen branden op het hoogcalorische gas.

Groter

De bouw gaat vele tientallen miljoenen euro's kosten. De nieuwe installatie komt naast de huidige stikstoffabriek in de Tusschenklappenpolder.

'De nieuwe installatie is acht tot twaalf keer zo groot als de al bestaande fabriek', zegt burgemeester Rein Munnikma van Menterwolde.

Inkomsten

Hij is blij met het besluit van de Gasunie, omdat de bouw veel werkgelegenheid oplevert. Bovendien kan de gemeente rekenen op extra inkomsten door de bouwleges en de OZB.

Rijkscoördinatieregeling

Omdat de gaswinning onder druk van de aardbevingsproblemen snel wordt teruggeschroefd, is er al op korte termijn veel stikstof nodig.

Daarom valt de bouw van de nieuwe fabriek onder de Rijkscoördinatieregeling. Hierdoor worden de bezwaartermijnen - en procedures korter.

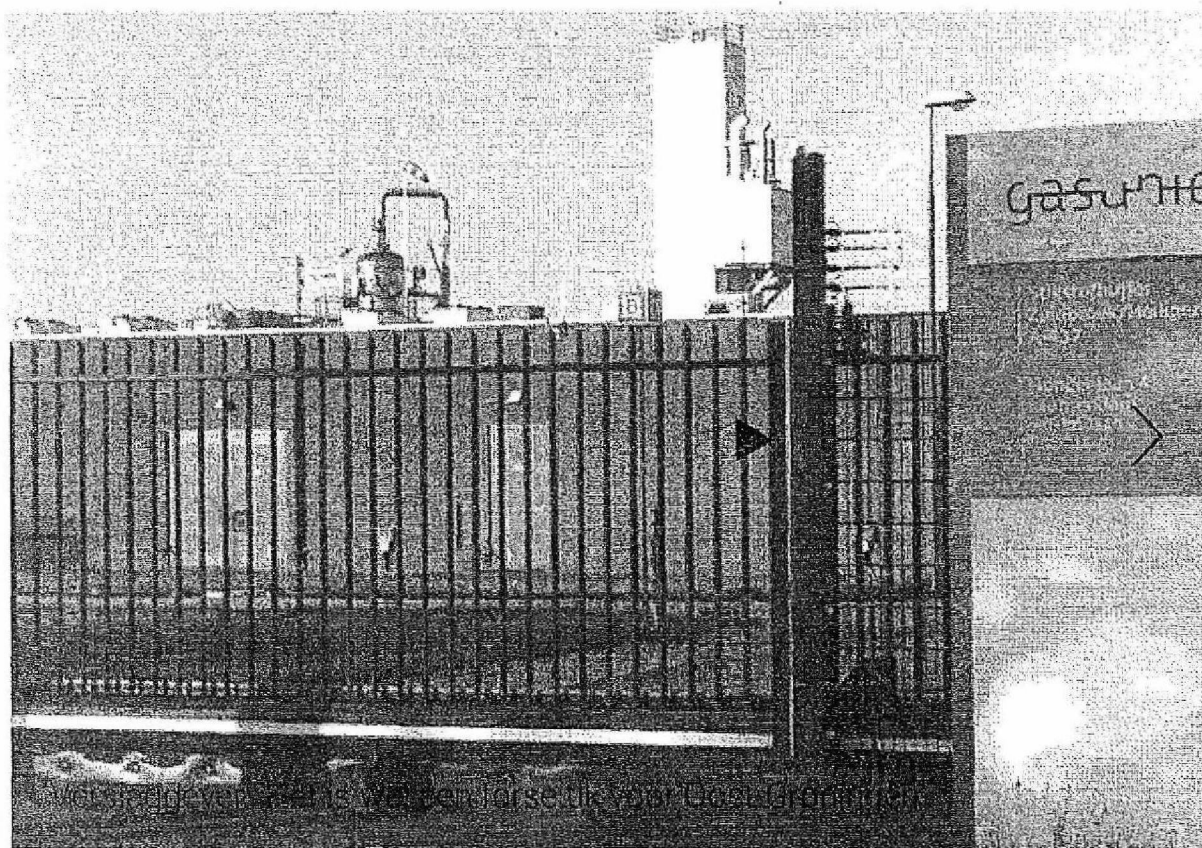
Door: RTV Noord

CORRECTIE MELDEN >

MAANDAG 12 SEPTEMBER 2016, 16:55

Bouw stikstoffabriek Zuidbroek op losse schroeven

De beslissing over de bouw van de stikstoffabriek bij Zuidbroek door de Gasunie is met een jaar uitgesteld. Dat laat minister Henk Kamp van Economische Zaken de Tweede Kamer weten.

Het betekent dat een investering van 480 miljoen euro en veel extra werk voorlopig aan de neus van Oost-Groningen voorbij gaat. Het is maar de vraag of de fabriek in een later stadium nog wel wordt gebouwd.

De fabriek was aanvankelijk nodig om gas dat wordt geïmporteerd uit onder meer Rusland geschikt te maken voor de Nederlandse markt. Dit is hoogcalorisch gas, dat niet gebruikt kan worden in onze gasstellen en cv-ketels. De toevoeging van stikstof onder hoge druk brengt daar verandering in.

Niet meer nodig

Uit een analyse van Gasunie Transport Service (GTS) blijkt dat de fabriek uit het oogpunt van capaciteit niet meer nodig is. Dat komt met name doordat in landen die nu nog veel laagcalorisch gas uit het Groningse gasveld importeren, versneld hun installaties laten ombouwen.

Ze kunnen dan ook op andere gasmarkten terecht. Hierdoor is er minder vraag naar Gronings gas.

Minder snel gedaald

Het verder dichtdraaien van de gaskraan in Groningen speelt daarbij ook een belangrijke rol. Kamp wijst er op dat daardoor de druk op het Groninger gasveld minder snel is gedaald dan eerder was voorzien.

Ook laat hij weten dat minder gaswinning in Groningen inmiddels leidt tot minder aardbevingen. Hij vindt het niet nodig om nog minder gas te winnen in Groningen.

Snelle ontwikkelingen

De bouw van de stikstoffabriek was aanvankelijk noodzakelijk om het verder terug draaien van de Groningse gaskraan op te vangen. Door de snelle ontwikkelingen in met name België en Duitsland is dat veranderd, concludeert de Gasunie.

Kamp is nog niet zover dat hij een streep zet door de stikstoffabriek. Hij stelt het

besluit met een jaar uit. Aanvankelijk zou de fabriek in 2020 gaan draaien. Dat wordt nu als de bouw al doorgaat, volgens Kamp anderhalf jaar later.

Lees ook: Gasunie bouwt zeer grote stikstoffabriek in Zuidbroek

Door: RTV Noord

CORRECTIE MELDEN >

Aan: de vaste commissie voor Economische Zaken van de Tweede Kamer

Onderwerp: bijdrage van Peter van der Gaag (onafhankelijk geoloog) aan het rondetafelgesprek op 18 januari 2016 over het Gaswinningsbesluit.

Veel vragen over aardbevingen in Groningen zijn beantwoord. Er resten echter nog vragen van onafhankelijke geologen die geen aandacht kregen. Ik doe hier enige suggesties met betrekking tot de PGA-contourkaarten en typisch Groningse parameters. Naar mijn mening wordt in Nederland onterecht alleen naar de horizontale piek grondversnelling gekeken en niet naar de verticale. Er wordt ook geen rekening gehouden met verschillen in samenstelling van de ondiepe ondergrond (tot enige meters). Met name de effecten in knipklei worden genegeerd. Geomorfologie, bijvoorbeeld bij oevers van kanalen en tilt tijdens aardbevingen worden eveneens niet meegenomen. Het gevolg hiervan is dat kans op schade niet correct wordt weergegeven met de gebruikte PGA contourkaart, slechts gebaseerd op gemiddelde horizontale PGA's en dat prioriteiten voor versterking niet juist worden gesteld.

Wat is PGA?

PGA is een afkorting voor Peak Ground Acceleration, in het Nederlands de piek grondversnelling. Er zijn inmiddels steeds meer mensen die precies willen weten hoe het zit, wat het nut is van PGA-kaarten en waarom contourlijnen zo van elkaar afwijken. Zelf houd ik mij al 25 jaar bezig met aardbevingenonderzoek en steeds weer verbaas ik mij over verwarring die wordt gesticht. Nu ook weer over PGA. Dat is de maximale versnelling die de grond ondergaat bij een aardbeving. X, Y en Z-as geven de richtingen aan van die versnellingen. X en Y doen dat in de horizontale richtingen, op die manier wordt het heen en weer schudden bij een aardbeving weergegeven. De Z-as geeft de versnelling aan in de verticale richting, het op en neer bewegen in verticale richting, tegen de zwaartekracht in of met de zwaartekracht mee. Inderdaad geeft de waarde van de PGA een idee over de mate van schade bij een aardbeving. Maar dan is het natuurlijk wel zinvol af te spreken over welke PGA we het hebben en dezelfde definitie te gebruiken.

KNMI schrijft in het verslag over Huizinge (2012) dat er twee definities van PGA zijn: de maximale horizontale PGA en het gemiddelde van de twee horizontale PGA's. Waarom wordt er vooral uitgegaan van horizontale PGA's en niet van verticale? Volgens Wikipedia: over het algemeen zijn de horizontale componenten van de PGA een stuk groter dan de verticale component. Alleen bij zeer zware aardbevingen kunnen verticale PGA groter zijn dan de horizontale PGA's.

Lijkt het op het eerste gezicht dus logisch om uit te gaan van de horizontale PGA's, hoe dan ook zou men bij het maken van PGA-contourenkaarten op zijn minst uit moeten gaan van de maximale horizontale PGA. Op een vraag werd door het KNMI bevestigd dat zij bij het samenstellen van de KNMI PGA-kaart het gemiddelde heeft genomen van de twee horizontale PGA's (7 januari 2016).

Buitenlands onderzoek: het belang van verticale PGA

Nu is er steeds meer wetenschappelijk onderzoek in aardbevingslanden, dat vooral doelt op het grote belang van de verticale piek grondversnelling. Dat gebeurt bijvoorbeeld in Japan, de Verenigde Staten, Nieuw Zeeland, Japan en China. Er blijken namelijk aardbevingen te zijn waarbij de verticale PGA (veel) groter is dan de horizontale. Er worden cijfers genoemd waarbij de verticale PGA tot 2 maal groter was. Verschillende onderzoekers wijzen op het belang van het meenemen van de verticale

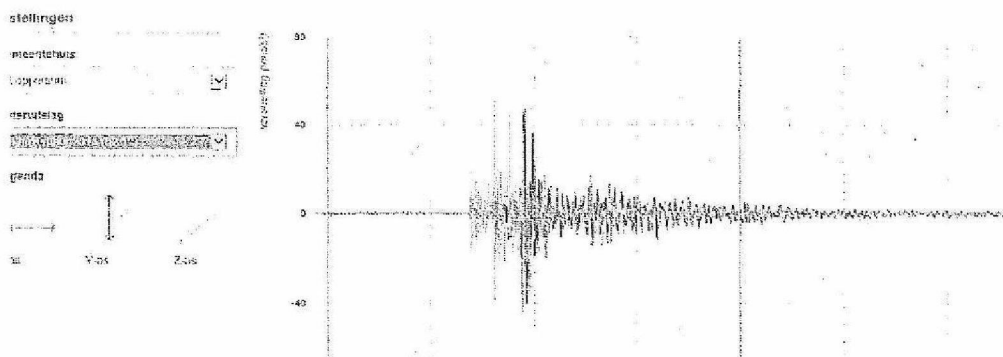
PGA bij het stellen van normen voor gebouwen en aardbeving bestendig maken. Er zijn structuren en gebouwen die gevoelig zijn voor verticale piekgrondversnellingen.

Kijken we nu naar de Nederlandse situatie. Bij de tot nu toe sterkste beving kunnen we de dichtstbij zijnde accelerometers (versnellingsmeters) nemen, die van Middelstum en die van Westeremden (resp. 2 en 2,6 km van het epicentrum).

Bij station Middelstum was de PGA (x) 85 cm/s², PGA (y) 30.0 cm/s² en PGA (z=verticaal) 45.2 cm/s². Bij station Westeremden zien we dat de PGA verticaal op 1 na de grootste PGA is van alle gemeten PGA's bij de beving van Huizinge, nl. 75 cm/s². De verticale PGA was daar niet alleen groter dan de gemiddelde horizontale PGA (meer dan 1,5 keer) maar zelfs groter dan de maximale horizontale (75 om 51). Overigens, en dat wekt zelfs verbazing, was ook op 9.6 km van het epicentrum de verticale PGA groter dan de twee horizontale piekversnellingen. Voor mij is het relevant te weten of deze data in het rapport (NPR 9998) zijn meegenomen.

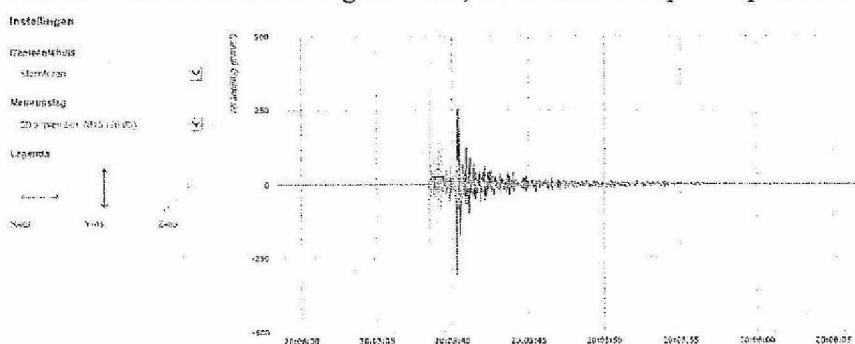
Overigens is het goed te weten dat de verticale PGA samenvalt met de P-golven, de golven die het eerst aankomen bij een aardbeving. De horizontale PGA's zijn dan weer het sterkst bij de S-golven die net iets later aankomen omdat deze golven langzamer zijn. In wereldwijd onderzoek komt steeds duidelijker naar voren, dat de verticale PGA en de horizontale PGA niet over een kam geschoren kunnen worden. Er zit niet alleen een tijdsparre tussen het binnenkomen van een P-golf met hoge verticale PGA en een S-golf met horizontale PGA, maar ook zijn de frequenties verschillend. De P-golf laat de hoogste frequenties zien. Nu weten we dan weer dat het ene gebouw anders op een bepaalde frequentie reageert dan het andere gebouw.

Een gebouw kan daarom bij een aardbeving eerst een dreun in opwaartse richting krijgen en daarna horizontaal worden geschud. Bij het zoeken naar Nederlandse voorbeelden nemen we een aardbeving die is geregistreerd door de gebouwsensor in Loppersum op 5 november 2014.

Eerst de hoogfrequente P-golven (bruin – oranje) die een hoge verticale PGA (hoewel misschien beter gezegd verticale peak gebouw versnelling, wel direct gerelateerd aan de PGA) geeft in 3 duidelijke pulsen, daarna de latere S-golven die een duidelijk lagere horizontale PGA tonen. Omdat het verschil tussen snelheid van P en S golven in de zachte Groningse bodem zo groot is, zit er behoorlijk wat tijd tussen de P en S golven. Zelfs het verschil in frequentie is bij nauwkeurig kijken te zien. Nog een

voorbeeld: de laatste aardbeving van >M3, die van Hellum op 30 september 2015.

Ook daar werd weer een verticale versnelling (oranje-bruin) gemeten, die ongeveer 1,2 keer zo sterk is dan de maximale van de twee horizontale versnellingen en veel sterker dan het gemiddelde. Ook hier weer een tijdsverschil. De vraag werpt zich op of alle commissies en rapportenschrijvers bekend is met het gegeven dat de huidige PGA-kaarten gebaseerd zijn op het gemiddelde van de twee horizontale PGA's. In het bovenstaande plaatje is de verticale versnelling al 37,5 cm/sec² (in g : PGA = 0,035)

Relevantie samenstelling ondiepe ondergrond

Ik ben het eens met de aanbeveling van het SODM dat het verschil in samenstelling van de ondiepe ondergrond betrokken moet worden bij het samenstellen van PGA-kaarten. In Groningen is er bijvoorbeeld de knipklei waarin huizen op staal zijn gefundeerd. Knipklei kan druk opbouwen, die ontladen kan worden bijvoorbeeld bij een aardbeving. Eigenschappen van de knipklei zijn droog en hard als beton in de zomer, en nat en plastisch met een groter volume (en drukopbouw) in de winter. Noordzijdervest schreef in 2011: "Belangrijk kenmerk van de knipklei zijn de sterke krimp- en zweleigenschappen. In de zomer ontstaan bij droogte daardoor snel scheuren in de ondergrond. Met lichte ironie gesproken, vraagt dit om een PGA-kaart voor droge zomers en eentje voor natte winters.

Ook omdat verticale PGA's in zachte sedimenten hoger lijken te zijn is het van belang om lokale geologie te betrekken bij het onderzoek.

Naast de aanbeveling van het SODM herhaal ik een andere aanbeveling, juist in samenhang met de verticale PGA. In *Earthquake Engineer 10th World* stellen de auteurs: "The analysis conducted showed that the upper section of the river's bank may lose its stability under condition of ground vibration with higher vertical component". Dat wil zoveel zeggen als dat de eerste paar meters van een rivieroever kwetsbaar zijn voor verticale PGA's.

Nog specifiekere is een onderzoek in Taiwan: "The threshold peak acceleration observed is approximately 70 gal, in vertical direction, and 100 gal in horizontal direction. (70 gal = 70 cm/s²). Voor de lezers: deze verticale PGA-waarde deed zich voor bij de accelerometer van Westeremden, nl. 75 cm/sec². Nu zijn studies van individuele gevallen natuurlijk erg moeilijk een-op-een te vertalen naar de Nederlandse situaties. Het lijkt in ieder geval duidelijk dat vooral bij kanalen en honderden andere waters die Groningen doorsnijden, verticale PGA's van belang zijn. Bedenk dat er duizenden huizen direct op dergelijke kanaaloevers zijn gebouwd. Drempelwaarden voor de PGA's daar zouden vooral verticale PGA's moeten zijn met inachtneming van onderzoeken zoals die in Taiwan.

Ik heb in 2014 aanbevolen om vooral op oevers accelerometers te plaatsen. Het is tijd om de verschillen in uitslagen van accelerometers dichtbij en veraf van oevers te analyseren en te vergelijken. Kanalen en andere stromen hebben mogelijk ook te lijden van een ander aardbevingsmechanisme. In

2014 heb ik het proces van lateral spreading in Nederland geïntroduceerd. In Nieuw-Zeeland is daar veel onderzoek naar gedaan. Aan weerskanten van de oevers blijkt daar na een aardbeving de deformatie dichtbij het water veel groter dan verder van de oever verwijderd. Omdat de oevers vrij kunnen bewegen naar een kant, heeft dat niet alleen consequenties voor huizen direct aan het water, maar ook voor bruggen. Wanneer de beide oevers naar elkaar toe bewegen krijgen bruggen en pijpleidingen extra te lijden. Ook hier zijn accelerometers nuttig omdat verwacht mag worden dat op de oevers de horizontale PGA (x-as) loodrecht op de oever (veel) groter zal zijn dan parallel aan de oevers (y-as)

Ook tilt is belangrijk

Tot slot zou ik een laatste opmerking willen maken. Een gerenommeerd aardbevingeninstituut meldde in 2007 naast het feit dat de verticale beweging belangrijk is, ook de tilt bij een aardbeving niet mag worden veronachtzaamd.

Weer letterlijk: "Vertical and rotational components on the other hand are almost always neglected. In reality, peak amplitude of the vertical ground motion can exceed that of the horizontal motion at short periods and near-source distances. Intensity of the rotational components may also be large in the near-field zone" en zelfs: "Compared to vertical component, tilt component of the motion has more translational impact on the response of the system." Na te lezen via California Geological Survey en <http://home.iitk.ac.in/~vinavkg/Isset485.pdf>

Zelf werk ik al 25 jaar met tiltmeters en ken de uitstekende resultaten die hiermee behaald kunnen worden. Het meten van tilt, het registreren van oppervlaktegolven en het aantonen van de relatie tussen een gebeurtenis(aardbeving) en schade is routine voor een tiltmeter systeem geïnterpreteerd door (onafhankelijke) experts.

Resumerend

In Groningen is de bovengrond gecompliceerd. Knipklei heeft zomers en winters totaal andere eigenschappen. Natte knipklei bouwt druk op. Er staan duizenden huizen gefundeerd op staal in deze knipklei. Wanneer er dan een aardbeving "langskomt" is er eerder kans op schade. Wat denkt de lezer van de stabiliteit van een huis op staal gefundeerd in de knipklei staande op een oever die een hoge verticale PGA voor zijn kiezen krijgt. Een huis dat dit moet ondergaan in Woldendorp, de Marne of Nieuwolda zal meer kans op schade hebben dan menig huis binnen de meest strenge (horizontale) PGA-contour.

Er kan geconcludeerd worden dat er nu een kaart met PGA-contouren is die uitgaat van de statistiek van de gemiddelde horizontale PGA's. Zo niet, dan laat ik mij gaarne overtuigen. Het is in ieder geval aan te bevelen om de verticale PGA mee te nemen. Daarnaast frequenties van verticale en horizontale trillingen en de interactie hiervan op individuele gebouwen. Het is eveneens aan te bevelen om de grondeigenschappen van de bovenste meters mee te nemen. De bovenste meters met knipklei of zelfs knipklei op een lijken belangrijk voor huizen gefundeerd in deze klei. Het is eveneens aan te bevelen om grondeigenschappen vooral in samenhang te bestuderen met locaties van huizen op oevers en daarbij ook weer de nadruk te leggen op de verticale PGA. Tiltmeter systemen zouden al vele jaren in Nederlandse meetprogramma's kunnen en moeten zijn opgenomen, maar het is nooit te laat om te verbeteren. Aan te bevelen is verder om vooral onafhankelijke experts bekend met de Groningse omstandigheden vragen te laten stellen aan buitenlandse experts.

Peter van der Gaag, Holland Innovation Team Rotterdam 12 januari 2016

P.S : gebruikte referenties zijn beschikbaar

Bijdrage aan de hoorzitting op 8 september 2016

Op 5 december 1991 - 25 jaar geleden - deed zich de eerste aardbeving voor in het Slochteren gasveld, in Middelstum. De schade was structureel en dat bij slechts een magnitude 2.4. Anders dan SODM en KNMI, die de bewoners wijs maakten, dat het door een straaljager kwam, die tijdens de aardbeving overvloog, geloofden wij de getuigenis van een bewoonster en gingen op onderzoek uit. Het bleek, dat de bewoonster vlak bij het Boterdiep woonde en haar huis was gefundeerd in de beruchte Groningse knipklei.

Na het inspecteren van meer schadegevallen werd mij in 1994 gevraagd door het verbond van verzekeraars wat ik dacht van de kans op schade bij de aardbevingen veroorzaakt door de gaswinning in Groningen. In mijn rapport schreef ik het volgende " de uitkomst van de BOA, dat er geen structurele schade kan ontstaan, deel ik niet en ik deel ook de mening niet, dat de intensiteit niet hoger kan worden dan VI - zonder structurele schade". Door vele aardbevingen en schades wijzer geworden, begrepen onafhankelijke onderzoekers, dat de nabijheid van kanalen en drukopbouw door knipklei op bepaalde plaatsen tot veel meer schade leidt dan eigenlijk verwacht zou mogen worden op grond van de geringe magnitude. In de periode tot 2004 boorden we bij de bewoonster in Middelstum in haar tuin en tientallen andere tuinen en hebben we de drukken gemeten, die bij nat worden van de klei kunnen optreden. Wij bevalen aan in het onderzoek, dat we met Engelse, Amerikaanse en Afrikaanse specialisten deden om de waterhuishouding vooral in knipkleigebieden zo constant mogelijk te houden. Veel schades en aardbevingen later begrepen wij als onafhankelijke onderzoekers, dat niet alleen door drukopbouw in knipklei, maar door drukopbouw bij ieder ander ondiep geologisch proces op bepaalde plaatsen tijdens de "gasbevingen", veel meer schade wordt veroorzaakt dan eigenlijk verwacht zou worden op grond van de geringe magnitude. Menige kade, oeverbescherming en boerderij zouden nog in tact zijn geweest, wanneer hier naar geluisterd was.

Frappant waren onderzoeken van twee kennisinstellingen in "zogenaamde" tegenrapporten. De reactie van de provincie: " op grond van de tegenonderzoeken van twee gerenommeerde kennisinstellingen hebben we besloten geen verder onderzoek meer te doen". In een openbare bijeenkomst georganiseerd door de burgemeester in het dorps huis van Loppersum riepen twee kennisinstellingen (niet dezelfde overigens) aan weerskanten van mij aan de tafel dat wij ons er vooral niet mee moesten bemoeien, dat zij er al lang mee bezig waren en alle effecten in de ondiepe bodem kenden en meenamen en precies wisten hoe groot de opslingeringseffecten (versterking van aardbevingsgolven in bepaalde bodemsoorten) in de complexe bodem waren en wat die kunnen veroorzaken.

In onze onderzoeken en boringen zagen wij, dat de Groningse bevingen in geen enkel opzicht leken op natuurlijke aardbevingen. Bijna alle parameters van belang verschillen van natuurlijke bevingen. Naast de kort afstand tot aan het aardoppervlak, de snelle opeenvolging in tijd van P en S golven, de hoge PGA (vooral verticaal), hebben we in vergelijking met andere (aardbevings)landen ook nog eens een opvallend hoge grondwaterstand. Daarnaast bevinden zich in Groningen wierden, geulen en maren, kanalen (zelfs gedempt) en grote oppervlakten opgespoten zandgrond (zie ook mijn bijdrage van februari van dit jaar).

Vanaf ons rapport over knipklei in 2004 tot aan de Huizinge beving in 2012 hebben wij heel weinig over deze afwijkende parameters vernomen van de kennisinstellingen, die zich toch ook zaken hebben moeten afvragen, al was het maar vanuit nieuwsgierigheid van ons mooie Geologie vak. Zelfs drukopbouwende bodemprocessen die vele tientallen jaren reeds door universiteiten en amateurgeologen werden genoemd, werden niet besproken, zelfs niet genoemd. De technische commissie bodembewegingen (TCBB), opgericht in 1999, lijkt over alles te gaan, behalve over bodembewegingen.

Na Huizinge werd een en ander opgeschud, eens te meer is het de praktijk, die kennisinstellingen uit een diepe slaap wekt. In 2014 schreef ik vanuit meer dan 20 jaar expertise een aantal vragen aan de minister, waaruit Groningers nog steeds citeren. Mijn oprechte illusie was, dat introductie bij de kennisinstellingen van volledig onbekende principes als lateral spreading - dat we reeds in Middelstum in 1994 zagen, maar volstrekt onbekend was bij de Nederlandse kennisinstellingen -, zou leiden tot onafhankelijk onderzoek. Je kunt dit effect meten (het vrij trillen van een oever), wanneer je versnellingsmeters op korte afstand achter elkaar loodrecht op de kanaaloever zet. Je ziet dan het verschil in PGA (piek grondversnelling) over een zeer korte afstand. Dit lijkt relevant, daar vele duizenden Groningse huizen zijn gebouwd op enkele meters van een oever.

Ook wees ik op meetapparatuur, zoals tiltmeters. Met tiltmeters kun je de relatie vaststellen tussen schade en een gebeurtenis. In vele landen wordt dit gebruikt, in bepaalde landen is deze apparatuur zelfs verplicht. Je kunt er ongelijkmatige zetting mee bewijzen, die in tegenstelling tot wat door de Nederlandse kennisinstellingen wordt beweerd wel degelijk kan optreden tijdens en zelfs vlak na een aardbeving. Je kunt er ook mee bewijzen, dat een pand, waarvan door de bewoners is gezegd, dat het verzakt is tijdens een aardbeving nu niet meer/weer verzakt, hetgeen opvallend zou zijn en een bewijs, dat zetting door de aardbeving kwam. Met tiltmeters kan je eveneens bewijzen, dat er een verschil in reactie is bij een aardbeving tussen een zwaar woonhuis en lichtere schuur bij een boerderij. Overigens kun je er ook autonome geologische processen mee bewijzen, die niets met aardbevingen te maken hebben. De vraag is dan: "Willen we dan niet weten, wat er zich in de bodem afspeelt?"

De minister kondigde in februari 2015 aan, dat de gaswinning in Loppersum zou worden gestopt. Dezelfde avond wees ik op het gevaar van het verplaatsen van de aardbevingen naar de randen van het veld, hetgeen geen wonder was voor onafhankelijke geologen.

Tot nu toe hebben we een viertal processen geïdentificeerd, die tot drukopbouw kunnen leiden. Deze processen kunnen tot bodembewegingen leiden, ook bodemstijging. Mij is het een raadsel, waarom relevante processen nooit worden onderzocht en zelfs niet worden genoemd door de Nederlandse kennisinstellingen. Een van deze processen is verweking. Verweking van zandlagen leidt tot verdichting van dat zand, volume verkleining en derhalve effecten aan het maaiveld. De grens van PGA (piek grondversnelling) voor verweking wordt door Deltares gelegd bij 0,1-0,2 g. Daarvan wordt gezegd, dat hij nog nooit is voorgekomen in Groningen. Allereerst moet dit veranderd worden in "deze waarde van PGA is nog nooit gemeten", hetgeen iets anders is. Juist omdat het net van versnellingsmeters is verbeterd en sterk is uitgebreid, werd bij een M2.4 aardbeving van dit jaar (Froombosch, 25 februari) een piekversnelling van 0,06 g gemeten. Die aardbeving was 13 keer zo zwak als die van Huizinge. Wat hierbij nog belangrijker is, is dat in de internationale wetenschappelijke wereld de grenswaarden van PGA (piekgrondversnelling) voor verweking veel lager zijn, zelfs kleiner dan 0,05g. Die waarden zijn bij de aardbeving van slechts M2.4 gemeten, dus voorgekomen. In mijn bijdrage aan de kamer van februari heb ik al gewezen op de korte tijd die tussen P en S golven zitten, soms minder dan 2 seconden en de hoge PGA verticaal. Juist bij bodemstijgingsprocessen (dan wel druk naar boven tegen de zwaartekracht) is dit belangrijk. In dit licht is het interessant te melden dat, een tiltmeter in het stadhuis in Groningen bodemstijging heeft gemeten door de bouwactiviteiten van het Forum.

Deze zomer hebben we flink geboord en kunnen we causaliteit bewijzen tussen lekke mestkelders, kapotte oevers, ongelijkmatige verzakte boerderijen en aardbevingen. Bij dit alles ergert vooral de ondeskundigheid in rapporten van ingenieursbureaus, overigens veelal gebaseerd op feitelijke onjuistheden van de door de minister gebruikte Nederlandse kennisinstellingen. Er wordt tot ver buiten de contouren schade geconstateerd en zelfs uitgekeerd! en dat bij een aardbeving van slecht M2.4. Er is zelfs al schade uitgekeerd bij aardbevingen bij M1.9 en lager en ook buiten de contourlijnen.

Je vraagt je af wat al die commissies, platforms en adviescommissies doen? Zouden die soms worden gedomineerd door de kennisinstellingen met te weinig kennis, of is er geen enkele coördinatie? Het rapport van de TU Delft van 18 augustus 2016 beveelt aan om ieder geval afzonderlijk te bezien, dit is te vertalen in locatie specifiek (bodem) onderzoek. Onafhankelijke geologen zeggen dat al meer dan 20 jaar. Wanneer er schade wordt gemeld op een plaats waar je dat niet zou verwachten, moet je kijken naar alle mogelijke ondiepe bodemprocessen, die druk op kunnen bouwen.

Er zijn er een aantal die zelfs nog nooit zijn besproken. Wie weet, dat bij het bouwen van de Ossenmarkt garage de betonnen vloer 13 cm omhoog kwam? Wie weet, dat er bij aardbevingen sloten droogvielen en bronnen overliepen? Wie weet, dat we op verschillende plaatsen breukjes te zien kregen, met een richting parallel aan nabijgelegen sloten. Anders dan rapporten schrijven met als uitgangspunt, dat iets niet kan - vaak gebaseerd op feitelijke onjuistheden - zou de juiste aanpak moeten zijn, een antwoord vinden op de vraag waarom nu juist op die bepaalde plaats schade ontstaat.

Daar waar Groningers melding maken van golvende velden en akkers, moeten we daar als geologen een verklaring voor zien te vinden. Onze hypothesen hierover vinden inmiddels weerklank.

De hele zomer van 2016 zijn we nu aan het boren en proberen we uit te vinden waarom diverse moeilijke gevallen zo veel schade laten zien. Waar komt dat door? Steeds maar weer kunnen we de processen identificeren die druk opbouwen, die ontladen wordt tijdens de aardbeving. Wanneer we dit met internationale experts doorspreken, krijgen we steevast te horen dat de effecten opmerkelijk zijn maar niet onverwacht en dat deze zaken gericht en onafhankelijk onderzocht zouden moeten worden. Bij al deze zaken krijgen wij het idee, dat gedupeerden beter direct met bodemexperts van NAM zouden kunnen spreken dan in handen te vallen van het CVW.

Van harte ondersteun ik de roep om een onafhankelijk kennisinstituut, iets dat NAM ook ondersteunt. De laatste jaren zie ik, dat er allerlei platforms en (kwaliteits) commissies worden geïnstalleerd, die steevast weer bestaan uit vertegenwoordigers van de kennisinstellingen met kennisachterstand, die 20 jaar lang niets uit zichzelf hebben onderzocht. Groningen heeft behoefte aan een onafhankelijke kennisinstituut waar geen vertegenwoordigers in zitten van TNO, Deltares, TCCB, EZ en KNMI. De slager moet niet zijn eigen vlees k(1)euren. Genoemde instituten hoeven beslist niet te worden uitgesloten van onderzoek, maar moeten niet kunnen bepalen wat NIET onderzocht wordt. In het geval, dat er onafhankelijke deskundigen in een kennisinstituut zitten, zullen ook de goede vragen kunnen worden gesteld aan internationale experts. De huidige aanpak voldoet niet, immers buitenlandse experts weten helemaal niets van de gecompliceerde ondiepe Groningse bodem, waar wij al 25 jaar in spitten en boren.

Om nog maar "voorlopig" te zwijgen over de complexiteit van een zoutprovincie met op vele plaatsen drukverschillen door verschil in lithologie (gesteentes) en dikte van de verschillende lagen.

Peter van der Gaag - Onafhankelijk Geoloog Rotterdam 26 augustus 2016

AAN Leden van de vaste commissie voor Economische Zaken – 2de Kamer der Staten-Generaal
VAN Manuel Sintubin
LEUVEN 26 augustus 2016
C.C.

AANTAL BLZ. 5

NOTA

Ontwerpbesluit Gaswinning Groningen

In deze nota formuleer ik mijn persoonlijke standpunten met betrekking tot enkele kernaspecten van het **Ontwerp-instemmingsbesluit Gaswinning Groningen** (30 juni 2016), gezien vanuit het perspectief van **aardbevingsdreiging** en **aardbevingsveiligheid**. Ter voorbereiding van deze nota heb ik naast het ontwerp-instemmingsbesluit volgende documenten grondig gelezen: (1) 'Advies Winningsplan Groningen 2016' van het Staatstoezicht op de Mijnen (SodM), (2) 'Advies Mijnraad Winningsplan Groningenveld 2016' van de Mijnraad, (3) 'Zienswijze Nederlandse Aardolie Maatschappij B.V.', en (4) het 'Winningsplan Groningen Gasveld 2016' van de Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM), in het bijzonder het 'Meet- en Regelprotocol Aardbevingen'. Daarnaast heb ik ook nog acte genomen van de visies van actiegroepen, zoals de Groninger Bodem Beweging (GBB) en Milieudefensie.

In grote lijnen volg ik de analyse van het SodM met betrekking tot het winningsplan 2016. Ik deel de twijfel van het SodM met betrekking tot de validiteit van het aangewende seismologische model, waarbij enkel compactie als proxy voor de seismociteit gebruikt wordt, en dus ook met betrekking tot de seismische dreigingsanalyse die voortvloeit uit dit seismologische model. Ik deel de mening dat de NAM al te veel de nadruk legt op miligerende in plaats van preventieve maatregelen in het kader van het terugdringen van het aardbevingsrisico. Verder onderschrijf ik de kritiek van het SodM op het voorgestelde meet- en regelprotocol dat aan het winningsplan 2016 is bijgevoegd.

De uitermate scherpe – eigenlijk vernietigende – analyse van het winningsplan 2016 staat mijns inziens echter wel in schril contrast met het uiteindelijke advies van het SodM, waarbij aan de exploitant eigenlijk voor meerdere jaren respijt gegeven wordt om aan alle tekortkomingen in het winningsplan en het bijhorende meet- en regelprotocol tegemoet te komen. Daarnaast heb ik serieuze bedenkingen bij het tot stand komen van het door het SodM geadviseerde gaswinningsniveau van 24 miljard Nm³/jaar, dat vervolgens is overgenomen in het ontwerp-instemmingsbesluit.

24 MILJARD Nm³ PER GASJAAR, EEN “VEILIG PRODUCTIENIVEAU”?

(CF. ARTIKEL 2 VAN ONTWERP-INSTEMMINGSBESLUIT)

Het volume van 24 miljard Nm³ per gasjaar wordt als een “veilig productieniveau” omschreven in het ontwerp-instemmingsbesluit. Dit productieniveau wordt door het SodM naar voren geschoven als een “onderbouwde keuze, omdat bij dat niveau volgens het huidige [seismologische] model van NAM de seismociteit [t.z. het aantal aardbevingen per jaar] niet hoger zal zijn dan in 2015 [peildatum] en bovendien een extra reductie te verwachten is indien zonder fluctuaties gewonnen gaat worden”. Een winningsniveau van 24 miljard Nm³/jaar zou ook tot 2021 niet leiden tot hogere aantallen aardbevingen dan in 2015.

Bij het tot stand komen van deze “onderbouwde keuze” dienen toch enkele serieuze kanttekeningen gemaakt te worden. Vooreerst baseert het SodM zich in dit advies op een seismologisch model, waarvan het SodM zelf twijfelt aan de validiteit, alsook aan de daaruit voortvloeiende uitkomsten met betrekking tot het aardbevingsrisico. Vervolgens is het winningsniveau van 24 miljard Nm³/jaar het resultaat van een – eerder arbitraire – grafische interpolatie op de grafiek van het voorspelde aantal aardbevingen per jaar volgens het seismologische model van de NAM, eigenlijk niet meer dan het gemiddelde van de winningsscenario's van 27 miljard Nm³/jaar en 21 miljard Nm³/jaar. Dit kan men toch moeilijk een wetenschappelijk onderbouwde keuze noemen. We weten immers bijvoorbeeld niet

of het 24 miljard Nm^3/jaar scenario dichterbij het 27 miljard Nm^3/jaar scenario of het 21 miljard Nm^3/jaar scenario, of hoe het 24 miljard Nm^3/jaar scenario evolueert in de tijd. Wetenschappelijk gezien mogen we toch verwachten dat het 24 miljard Nm^3/jaar scenario gemodelleerd zou zijn geweest aan de hand van het seismologische model van de NAM. Quod non!

De belangrijkste kanttekening heeft echter betrekking tot de definitie van seismiciteit. In het advies van SodM heeft seismiciteit enkel betrekking tot het aantal aardbevingen per jaar. Bij de "onderbouwde keuze" wordt op generlei manier rekening gehouden met de magnitude van de te verwachten aardbevingen. Dit is mijns inziens een fout perspectief. De fysische parameter waarop men zich zou moeten baseren, is het jaarlijks seismisch moment, een maat die aangeeft hoeveel seismische energie er in een jaar vrijkomt, ongeacht het aantal aardbevingen. In het 'Supplement to the Winningsplan Groningen 2016' is de grafiek te vinden van de evolutie van het jaarlijks seismisch moment voor de verschillende winningsscenario's. Voeren we dan eenzelfde grafische interpolatie uit, dan komen we tot een vrij ontluisterende conclusie¹. Immers, vanuit het perspectief van het jaarlijks seismisch moment is er nauwelijks een verschil tussen de verschillende winningsscenario's (33, 27, 21 miljard Nm^3/jaar en geïnterpoleerde 24 miljard Nm^3/jaar). Vanuit dit perspectief zijn de verschillende winningsscenario's dan ook allemaal even (on)veilig. De relatieve 'ongevoeligheid' van het jaarlijks seismisch moment ten opzichte van de verschillende winningsscenario's ondersteunt trouwens de twijfel van het SodM over de validiteit van het seismologisch model. Het zou dan ook interessant zijn het effect op het jaarlijks seismisch moment gemodelleerd te zien voor een ruimer spectrum van winningsniveaus (bv. 12 miljard Nm^3/jaar).

- **Vanuit het perspectief van aardbevingsveiligheid is het voorgestelde winningsniveau van 24 miljard Nm^3/jaar wetenschappelijk niet onderbouwd. Er kan wetenschappelijk niet gegarandeerd worden dat dit een "veilig productieniveau" is tot 2021.**
- **Er wordt bovendien een foute parameter gehanteerd. In plaats van het aantal aardbevingen per jaar moet gewerkt worden met het jaarlijks seismisch moment, m.a.w. het jaarlijks budget aan vrijgekomen seismische energie.**

LOOPTIJD

(CF. ARTIKEL 9 VAN ONTWERP-INSTEMMINGSBESLUIT)

Er wordt uitgegaan van een looptijd van 5 jaar, voornamelijk vanuit procedurele overwegingen (cf. advies Mijnraad). Als bijkomend argument voor deze looptijd wordt verwezen naar de bevindingen van het SodM, namelijk dat mogelijk pas in 2021 het aantal bevingen uitkomt boven het niveau van 2015.

Uit de analyse van de "onderbouwde keuze" van het winningsniveau van 24 miljard Nm^3/jaar hierboven, moet duidelijk worden dat ook 2021 het resultaat is van een arbitraire grafische interpolatie, en dus niet wetenschappelijk gefundeerd is.

- **Vanuit het perspectief van aardbevingsveiligheid is een looptijd van 5 jaar wetenschappelijk niet onderbouwd. Er kan wetenschappelijk niet gegarandeerd worden dat de seismiciteit (ttz. aantal aardbevingen per jaar) onder het niveau van 2015 zal blijven tot 2021.**

VLAKKE & OP-RISICO-GEOPTIMALISEERDE PRODUCTIE

(CF. ARTIKEL 3 & 4 VAN ONTWERP-INSTEMMINGSBESLUIT)

Het SodM adviseert om in de gaswinning zoveel mogelijk fluctuaties te vermijden, waaronder seizoensfluctuaties. Naast een vlakke winning, pleit het SodM ook voor een op-risico-geoptimaliseerde verdeling van de winning over het Groningenveld. Dit advies is ondersteund door een aantal

¹ Voor een gedetailleerde analyse van het 24 miljard Nm^3/jaar scenario op basis van het jaarlijkse seismische moment, verwijs ik naar mijn blogpost 'Het seismische moment van Groningen'.

statistische analyses, o.a. van de evolutie van de jaarlijkse fluctuaties en de ontwikkeling van de seismiciteit in het centrumgebied na de productieafname in januari 2014.

Dit advies beantwoordt ook aan een zekere geomechanische logica, rekening houdend met de principes van de breukfysica en aardbevingsdynamiek. Dit advies onderschrijf ik dan ook volledig. Het SodM is ook van mening dat *“het systeem regelbaar is gebleken”*. Persoonlijk zou ik dit toch met iets meer terughoudendheid postulieren, zeker gezien de periode, waaruit zou blijken dat de seismiciteit regelbaar is, relatief kort is om zelfs statistisch deze stelling wetenschappelijk hard te maken.

Tenslotte vind ik het persoonlijk wel verwonderlijk dat de NAM in het ontwerp-instemmingsbesluit respijt krijgt tot 1 mei 2017 om een rapport uit te brengen over een alternatieve verdeling van de productie en de effecten op de seismiciteit. Ik kan mij niet van de vermoeden ontdoen dat dergelijke modelleringen al in voldoende mate moeten zijn uitgevoerd door de exploitant.

- ***De winning moet inderdaad aantoonbaar “op-risico-geoptimaliseerd” worden, niet alleen in ruimte (verdeling van productie) maar ook in tijd (fluctuaties).***
- ***Een “op-risico-geoptimaliseerde” winningsprocedure moet eigenlijk de kern vormen van het winningsplan, niet het winningsniveau².***
- ***Een “op-risico-geoptimaliseerde” winning dient samen te gaan met een performant meet- en regelprotocol.***

MEET- EN REGELPROTOCOL

(CF. ARTIKEL 5 VAN ONTWERP-INSTEMMINGSBESLUIT)

Ik onderschrijf volledig de analyse van het SodM betreffende het voorgestelde meet- en regelprotocol dat aan het winningsplan 2016 is bijgevoegd. Ook volgens mij beantwoordt het protocol niet aan de vereisten van een performant risicobeheersingssysteem – of *“Traffic Light System”* – dat de winning zodanig stuurt dat de aardbevingsdreiging (*seismic hazard*) binnen een maatschappelijk aanvaardbaar niveau gehouden wordt. Na een eigen analyse van het voorgestelde meet- en regelprotocol zie ik volgende tekortkomingen:

- Vanuit het standpunt van de exploitant is het protocol zeer vrijblijvend en absoluut niet-bindend. Bij het overschrijden van een drempelwaarde wordt er geanalyseerd, gerapporteerd aan de regulator, en *“indien nodig”* – op initiatief van de exploitant – wordt er ingegrepen in de gaswinning.
- Het protocol wordt beheerd door de exploitant, niet door de regulator. De regulator lijkt in het voorstel gereduceerd tot een waarnemer, waaraan enkel gerapporteerd dient te worden – binnen twee maanden bij overschrijding van statusniveau I; *“zo spoedig mogelijk”* bij overschrijding van statusniveau II. Dit lijkt me echt de wereld op zijn kop. Het risicobeheersingssysteem moet volledig in handen liggen van de regulator, die de exploitant bindende maatregelen oplegt in het geval een drempelwaarde wordt overschreden.
- De signaalparameters zijn zeer ruim gedefinieerd. Hierin volg ik volledig het oordeel van het SodM dat stelt dat *“de signaalparameters zodanig hoog zijn gekozen dat het zeer onwaarschijnlijk is dat ze overschreden zullen worden”*, alsook dat *“de grenswaarden voor de metingen arbitrair gekozen zijn”*. Volgens mij worden ook de foute signaalparameters aangewend, waarbij weerom vooral de nadruk ligt op het aantal aardbevingen van een bepaalde magnitude. Ook hier stel ik voor dat eerder gewerkt wordt met het cumulatieve seismisch moment.
- Het opnemen van bovengrondse maatregelen, met name de status van het bouwversterkingsprogramma, zoals uitgewerkt in het MJP onder de regie van NCG, en de voortgang op het vlak van de schadeafhandeling uitgevoerd door CWV, als signaalparameters

² Zie ook [2016D00544 position paper](#) naar aanleiding van de hoorzitting/rondetafelgesprek Gaswinningsbesluit Groningen (33529-212) d.d. 18 januari 2016

is onaanvaardbaar (zie ook verder). Ook hierin volg ik het SodM in hun oordeel, met name dat *“schadeafhandeling een autonoom proces is ... en geen onderdeel van een risicobeheersysteem kan zijn”*. Volgens mij hoort ook de status van het gebouwversterkingsprogramma niet thuis in een risicobeheersysteem, dat zich enkel en alleen moet toeleggen op binnen aanvaardbare grenzen houden van de seismische dreiging (*seismic hazard*) (zie ook verder).

Het door het SodM voorgestelde alarmeringssysteem, dat ook opgenomen is in het ontwerp-instemmingsbesluit, is mijns inziens al een stap in de goede richting naar een volwaardig risicobeheersysteem dat gestuurd wordt vanuit de regulator. Toch wens ik hierbij nog een aantal persoonlijke bedenkingen maken:

- Het werken met de aardbevingsdichtheid vind ik een goede keuze. De aardbevingsdichtheid is echter weerom op het aantal aardbevingen gebaseerd; persoonlijk zou ik liever zien dat ook hier het cumulatief seismisch moment in overweging wordt genomen.
- De aardbevingsdichtheidskaarten worden maandelijks aangepast. Volgens mij moet het doenbaar zijn deze als het ware *in real time* aan te passen, of toch tenminste wekelijks of na elke nieuwe aardbeving met een magnitude groter dan M1.5.
- Ik pleit er ten stelligste voor om zeer transparant (*online* en *in real time*) te communiceren naar het brede publiek, zodat het voor het publiek duidelijk is wat de status is, wanneer een drempelwaarde wordt overschreden en welke maatregelen er vervolgens genomen worden.
- Opnieuw is het alarmsysteem zeer vrijblijvend; als een drempelwaarde wordt overschreden, dient de exploitant enkel te analyseren en te rapporteren aan de regulator; de regulator brengt vervolgens advies uit aan de minister; het is me echter niet duidelijk wat een dergelijk advies zou kunnen inhouden en of dit zou kunnen leiden tot maatregelen die ingrijpen in de gaswinning.

Ook hier vind ik het persoonlijk verwonderlijk dat de NAM in het ontwerp-instemmingsbesluit respijt krijgt tot 1 november 2017 om een nieuw meet- en regelprotocol in te dienen. Zoals ik ook reeds gemeld heb bij het vorige rondetafelgesprek (18 januari 2016)³ dient een op-risico-gestuurd winningsprotocol de kern te vormen van elk toekomstig winningsplan, niet een winningsniveau. Ik vind het persoonlijk dan ook verwonderlijk dat nu reeds een looptijd van 5 jaar wordt voorzien zonder de zekerheid van een aanvaardbaar risicobeheersysteem.

Tenslotte ondersteun ik ten volle het advies van de Mijnraad dat de regio betrokken wordt in het tot stand komen van het meet- en regelprotocol, dat er inderdaad gezorgd wordt *“voor een breed gedragen keuze van de signaalparameters en grenswaarden in het meet- en regelprotocol”* (*proactionary principle*). Tot mijn verwondering moet ik vaststellen dat dit advies niet opgenomen is in Artikel 5 van het ontwerp-instemmingsbesluit.

- **Het alarmeringssysteem, opgenomen in het ontwerp-instemmingsbesluit, vormt een goed uitgangspunt om te komen tot een performant meet- en regelprotocol.**
- **Het meet- en regelprotocol moet volledig in handen zijn van de regulator; het moet bovendien de winning op een bindende wijze sturen, los van een vooraf overeengekomen winningsniveau.**
- **Het meet- en regelprotocol moet maatschappelijk gedragen worden. Er dient dus een maatschappelijk debat georganiseerd te worden om tot breed gedragen signaalparameters en grenswaarden te komen.**

³ Zie ook [2016D00544 position paper](#) naar aanleiding van de hoorzitting/rondetafelgesprek Gaswinningsbesluit Groningen (33529-212) d.d. 18 januari 2016

AARDBEVINGSVEILIGHEID VS. BOUWKUNDIG VERSTERKEN

(CF. ARTIKEL 7 VAN ONTWERP-INSTEMMINGSBESLUIT)

Het SodM slaagt de nagel op de kop wanneer het stelt dat de "Nam de nadruk legt op mitigerende in plaats van op preventieve maatregelen ter beperking van schade en het verlagen van het risico". Dit heeft veel te maken met de zeer instrumentalistische, technische en juridische manier waarop de NAM de aardbevingsveiligheid beschouwt, namelijk "het verminderen van het risico op persoonlijk letsel". Hierbij wordt dus enkel rekening gehouden met "levensbedreigende schades".

De NAM lijkt inderdaad de vermindering van het aardbevingsrisico (*seismic risk*) in de eerste plaats te willen realiseren door in te zetten op "bouwkundig versterken van gebouwen om het risico op persoonlijk letsel en de kans op ernstige schade te verminderen" (*risk mitigation*) in plaats van in te zetten op de reductie van de aardbevingsdreiging (*seismic hazard*). Hiermee bereikt de NAM misschien uiteindelijk wel het wettelijk vooropgestelde niveau voor het individueel risico van 10^{-5} per jaar, maar gaat de NAM volledig voorbij aan de veiligheidsbeleving van de Groningers. Deze zienswijze vindt ook zijn reflectie in het door de NAM voorgestelde meet- en regelprotocol, waarin de "bovengrondse maatregelen" deel uitmaken van de signaalparameters. Hierbij maakt de NAM duidelijk dat de voortgang van het versterkingsprogramma een zodanige impact kan hebben op de reductie van het aardbevingsrisico – tzt. het risico op persoonlijk letsel of levensbedreigende schade – dat kan overwogen worden de productie te verhogen. De mogelijk verhoogde seismische dreiging, die veroorzaakt wordt door een verhoogde productie, wordt in deze zienswijze opgevangen door een hogere graad van versterking (en schadeafhandeling).

Deze manier waarop de NAM het aardbevingsrisico beschouwt, vind ik persoonlijk totaal onaanvaardbaar. Het gaat volledig voorbij aan de veiligheidsbeleving van de Groningers. Het is alsof in een volgens de normen verstevigd gebouw de inwoner de aardbevingen niet meer voelt. Of dat in een aardbevingsbestendig gebouw geen letsel meer kan worden opgelopen door vallende objecten. Zowel het bouwkundig versterken als de schadeafhandeling kan dan ook niet als leidend criterium aangewend worden in het winningsplan (cf. SodM). Het winningsplan – en meer specifiek het op-*risico*-gestuurd winningsprotocol – moet enkel het onder controle houden van de seismische dreiging als leidend criterium hebben. Dit betekent enerzijds het terugdringen van het aantal (voelbare) aardbevingen, en anderzijds het terugdringen van de waarschijnlijkheid op mogelijk zwaardere aardbevingen. Bouwkundig versterken en schadeafhandelingen zijn vanuit het perspectief van een "veilige" gaswinning flankerende maatregelen. Beide aspecten kunnen dan ook onder geen enkel beding deel uitmaken van een meet- en regelprotocol.

- **Enkel het terugdringen van de seismisch dreiging mag als leidend criterium aangewend worden in een "op-*risico*-geoptimaliseerd" winningsprocedure.**
- **Bouwkundig versterken en schadeafhandeling kunnen enkel beschouwd worden als flankerende maatregelen.**
- **Bouwkundig versterken en schadeafhandeling kunnen onder geen beding aangewend worden als signaalparameters in een meet- en regelprotocol**

Manuel Sintubin
Professor Geodynamica
KU Leuven, België

ENGIE Energie Nederland N.V.

ENGIE Statement

Breng meer transparantie in het publieke debat in antwoord op de aantijgingen van GasTerra

ENGIE en GasTerra hebben een langdurige relatie als gevolg van de lange termijn contracten tussen beide partijen. Via deze contracten importeert ENGIE via GasTerra laagcalorisch gas (L-gas) voor haar klanten in België en Frankrijk. Een substantieel deel van dit L-gas wordt geproduceerd door het Groningen veld. In reactie op de consultatie die in de afgelopen zomer is georganiseerd door het Ministerie van Economische Zaken in relatie tot de Groningen productie, heeft ENGIE haar positie kenbaar gemaakt en een aantal vragen gesteld.

ENGIE is verrast door de misleidende aantijgingen en onjuiste opmerkingen die onlangs door GasTerra zijn geuit. Middels deze verklaring zal ENGIE ingaan op de aantijgingen van GasTerra waarmee we duidelijkheid en transparantie willen aanbrengen in het publieke debat.

ENGIE vraagt niet om een verlaging van het voorgestelde productie plafond van 24 miljard kubieke meters

Aangezien wij geen inzicht hebben in de aannames die gedaan zijn bij het voorgestelde productie plafond van 24 miljard kubieke meter, is ENGIE niet in de positie om deze te beoordelen.

Als grote importeur van L-gas uit Nederland, vraagt ENGIE om meer transparantie aangaande de aannames die gedaan zijn in de studie om te voldoen aan de totale vraag naar L-gas vanaf 1 Oktober 2016. ENGIE vraagt zich af of er in de aannames rekening is gehouden met het verwachte converteren van grote hoeveelheden L-gas in H-gas in zowel België, Duitsland als Frankrijk. Als hiermee geen rekening is gehouden, zou het kunnen zijn dat het voorgestelde productie plafond te laag is om aan de potentiële vraag naar L-gas te voldoen.

Bovendien heeft ENGIE voorgesteld om jaarlijks het productie plafond te evalueren zodat het beter in lijn kan worden gebracht met de daadwerkelijk vraag naar L-gas.

De vraag naar L-gas wordt niet alleen bepaald door eindgebruikers die aangesloten zijn op het L-gas netwerk

De totale vraag naar L-gas in Frankrijk en België is ongeveer 10 miljard kubieke meters per jaar. Daarnaast wordt L-gas middels menginstallaties omgezet van laagcalorisch gas in hoogcalorisch gas en getransporteerd via het H-gas netwerk naar H-gas gebruikers. In Frankrijk en België kunnen jaarlijks 4 miljard kubieke meter L-gas omgezet worden in H-gas. Dit is een substantiële hoeveelheid in vergelijking tot de totale vraag van eindgebruikers op het L-gas netwerk. Daarom is het van belang dat de omzetting van L-gas in H-gas wordt meegenomen in de analyse naar de totale vraag naar L-gas. De L-gas en H-gas netwerken kunnen niet geheel los van elkaar gezien worden.

engie.nl
ENGIE Energie Nederland N.V., Grote Vooft 291, 8041 BL Zwolle
Handelsregister Zwolle 05043978 - BTW-nr. NL088357523801 -
IBAN NL68 INGB 0676 0910 40 - BIC INGBNL2A

Omzetting van L-gas in H-gas is niet alleen de verantwoordelijkheid van netwerkbedrijven

GasTerra geeft aan dat alleen netwerkbedrijven kunnen bepalen of L-gas wordt omgezet in H-gas en dat dit dus niet geldt voor handelsbedrijven zoals ENGIE en GasTerra. De volledige verantwoordelijkheid voor het leveren van de juiste hoeveelheden L-gas en H-gas ligt in Nederland bij de landelijke netbeheerder. Dit is echter niet het geval in Frankrijk en België.

In deze twee landen stellen netwerkbeheerders conversie capaciteit beschikbaar aan handelsbedrijven zodat zij dan zelf kunnen bepalen hoeveel gas zij willen omzetten in een andere kwaliteit

De contractuele verplichtingen van ENGIE richting GasTerra zijn van belang in de totale vraag naar L-gas.

ENGIE heeft conform haar contract met GasTerra, de verplichting om minimale hoeveelheden af te nemen of om een minimale hoeveelheid te betalen als zij deze minimale hoeveelheden niet afneemt.

Als de minimale contractuele verplichting voor L-gas groter is dan de totale vraag naar L-gas door ENGIE's klanten, zal ENGIE het overschot verkopen. Dit overschot kan dan worden geconverteerd in H-gas zodat het kan worden geleverd aan H-gas gebruikers. Hierdoor wordt er dus een extra vraag naar L-gas gecreëerd. Deze extra vraag naar L-gas zou niet aanwezig zijn als de gecontracteerde hoeveelheden in lijn zouden zijn met de daadwerkelijke vraag naar L-gas. Het genereert daarmee extra L-gas productie vanuit het Groningen veld of omzetting van H-gas naar L-gas middels conversiecapaciteit in Nederland.

ENGIE zal voor de verkoop het overschot aan L-gas omzetten in H-gas

Volgens GasTerra kan ENGIE eenvoudig haar overschot aan L-gas verkopen op de groothandelsmarkt aan partijen die leveren aan eindgebruikers. ENGIE bevestigt dat zij het overschot aan gecontracteerde L-gas verkoopt op de groothandelsmarkt. Dit zijn dan met name de markten in Frankrijk en België waarbij ENGIE dan eerst L-gas zal omzetten in H-gas. GasTerra kan dit niet simpelweg negeren.

GasTerra geeft aan dat ENGIE haar overschot altijd kan verkopen op de Nederlandse markt. Op basis van de huidige economische situatie in de verschillende landen, zal dit niet het geval zijn omdat verkoop van het overschot van L-gas op de Nederlandse markt economisch onaantrekkelijk is voor Engie in vergelijking tot het omzetten van L-gas in H-gas.

Het omzetten van L-gas naar H-gas zal de komende vijf jaar substantieel toenemen.

GasTerra geeft aan dat de geconverteerde hoeveelheden van L-gas in H-gas de afgelopen jaren in België en Frankrijk beperkt is geweest. GasTerra geeft echter niet aan dat contractuele afnameverplichtingen van ENGIE vanaf 1 oktober 2016 zullen toenemen vanwege een overeenkomst uit 2009.

Op basis van de huidige economische omstandigheden, de verwachte vraag van eindgebruikers en haar contractuele voorwaarden schat ENGIE dat zij voor het gasjaar 2016 ongeveer 2 miljard kubieke meter L-gas zal omzetten in H-gas. Op basis van de voorspelde daling van de vraag naar L-gas in Frankrijk en België in de toekomst zal het converteren de komende jaren verder toenemen.

Onenigheid over de contractprijs staat los van het volume

GasTerra heeft aangegeven dat beide bedrijven onenigheid hebben over de gasprijs in hun lange termijn contract.

De link die GasTerra aanbrengt tussen de prijsdiscussie en volumes doet niet ter zake. De prijsvoorwaarden die uiteindelijk van toepassing zullen zijn op het contract, staan los van de volume kwestie. ENGIE zal op eenzelfde manier omgaan met de volumes die we gedwongen worden af te nemen, wat de prijs dan ook zal zijn.

ENGIE maakt geen misbruik van het politieke debat en sociale problematiek : ENGIE neemt deel aan het politieke debat met relevante informatie

Samen met veel andere stakeholders, heeft ENGIE gereageerd op de consultatie die door het Ministerie van Economische Zaken is georganiseerd naar aanleiding van het ontwerp instemmingsbesluit over de gaswinning in Groningen.

ENGIE heeft in haar reactie vragen gesteld over de aannames die zijn gedaan over de totale vraag naar L-gas en heeft publiekelijk aangegeven dat zij een overschot heeft aan L-gas in haar contract met GasTerra vanaf 1 Oktober 2016.

GasTerra beschuldigt ENGIE nu dat zij het publieke debat misbruikt voor commerciële doeleinden en ontkent de link die er is tussen contractuele verplichtingen en de vraag naar L-gas. De Minister van Economische Zaken heeft echter in 2013 de opdracht gegeven tot een analyse van de mogelijke daling van de volumes van de exportcontracten in het kader van het onderzoek naar mogelijke middelen om de productie van Groningen gas te sparen.

Gezien deze hele situatie invloed heeft op de Groningen productie en gerelateerde aardbevingsproblematiek, is ENGIE van mening dat het onverantwoord zou zijn om dit niet onder de aandacht te brengen bij degene die hierover een beslissing moeten nemen.

ENGIE is tevens voorstander om de contractuele verplichtingen zodanig te verlagen dat de omzetting van L-gas in H-gas geminimaliseerd wordt in het kader van schaarste.

ENGIE vraagt om transparantie

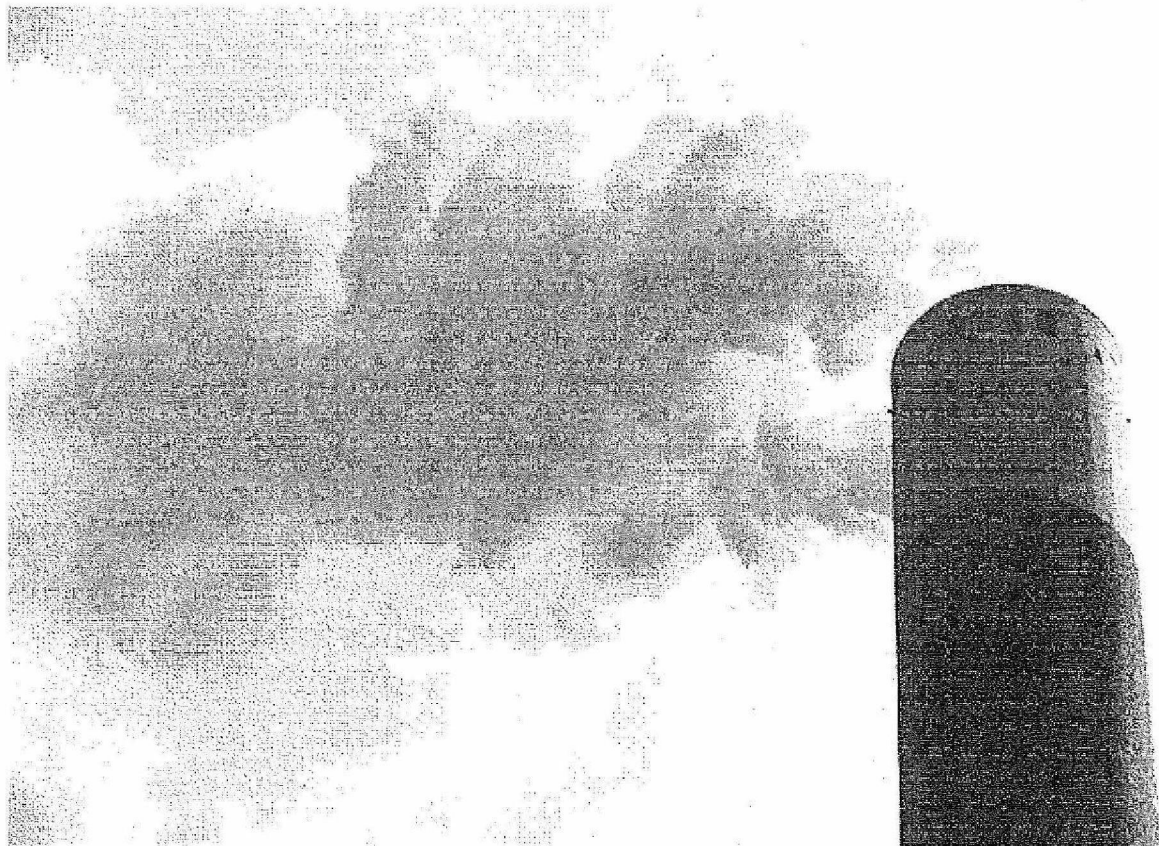
Het goed voorspellen van de vraag naar L-gas is een moeilijke opgave en essentieel voor het berekenen van de benodigde productie van L-gas. Gezien het belang van het debat en issues die ter tafel liggen, is transparantie noodzakelijk.

ENGIE is bereid om de informatie over de contracten en verdere relevante informatie te delen met de Tweede Kamerleden en andere publieke organen zodat een onafhankelijk oordeel gegeven kan worden ten aanzien van voorliggende kwestie.

Brief 90 hoogleraren: 'Maak Nederland koploper in de nieuwe, groene economie'

GROEN

Redactie – 1:55, 24 april 2017

▲ Sluit de vijf resterende kolencentrales uiterlijk 2020 © ANP

OPEN BRIEF Negentig hoogleraren roepen de Tweede Kamer op meer te doen voor een groene economie. Lees hier de brief die de hoogleraren vandaag publiceren.

Sinds het klimaatakkoord in Parijs en de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen van de Verenigde Naties in 2015 heeft de wereld gekozen voor duurzame energie, ingebed in een schone en inclusieve economie. Scherpe klimaat- en duurzaamheidsdoelen zijn geformuleerd en

onderschreven door 195 landen, wat een formidabele opgave vormt. Van een lineaire, fossiele, op koolstof gebaseerde economie naar een circulaire, schone, op groene grondstoffen gebaseerde economie.

Voor Nederland, nog diep geworteld in de fossiele economie, betekent dit volgens ons dé grote uitdaging voor de komende decennia. Nog steeds bungelt Nederland onderaan de Europese ranglijst wat betreft duurzame energie, en van alle Europese landen staat Nederland momenteel het verst van zijn duurzame energie doelstelling af. Dit moet snel veranderen. Alleen een langdurige inspanning, gebaseerd op een consistente combinatie van visie, strategie en actie, kan helpen om Nederland koploper te maken in de nieuwe economie.

Dat vraagt om moed en leiderschap. Want de transitie naar een nieuwe, schone en inclusieve economie kent niet alleen winnaars maar ook verliezers. Iedereen gaat het voelen in zijn portemonnee, de overheid, bedrijven en burgers. Maar het levert ook veel op: werkgelegenheid, innovatie en een nieuw economisch perspectief. Het makkelijkste deel van de grote transitie hebben we inmiddels achter de rug, het moeilijkste deel komt nog. De transformatie naar een aardgasloze woningvoorraad, naar een industrie gebaseerd op groene grondstoffen, naar een duurzaam en klimaatlim landbouwsysteem, naar een elektrisch gedreven mobiliteitssysteem, en naar een nieuwe, decentrale, digitale energie-infrastructuur. Kortom, de transitie naar een fossielvrije economie, een ongekende uitdaging, vergelijkbaar met de industriële revolutie en sociale modernisering in de tweede helft van de 19de eeuw.

Daarom doen wij een dringend beroep op het nieuwe kabinet om fors te investeren in de nieuwe economie. Zo'n 200 miljard is de komende decennia

nodig om een nieuwe, slimme infrastructuur op te bouwen (zowel digitaal als fysiek voor energie, water, mobiliteit). Het gaat hierbij niet alleen om 'hardware', maar ook en vooral om 'software': investeringen in mensen, met name in kennis, arbeid, scholing en nieuwe manieren van organiseren. Dat levert heel veel maatschappelijke winst op: economisch [honderdduizenden banen en innovatie], ecologisch [realiseren van de klimaat- en duurzaamheidsdoelstellingen], en sociaal [sociale innovatie, meer wendbare en beter voorbereide mensen]. Investeert Nederland niet op grote schaal, dan mist het de boot ten opzichte van andere landen en dreigt er bovendien een tweedeling in de samenleving, in die zin dat een grote groep mensen afhaakt, voor wie onvoldoende zinvol werk is. Vanuit dit perspectief doen wij 12 concrete aanbevelingen om de transitie naar een nieuwe, groene en inclusieve economie op korte termijn te versnellen. Deze voorstellen grijpen aan op meerdere terreinen tegelijk en leiden tot systeemwijzigingen in economische, sociale en juridische zin, en vergen dan ook een integrale implementatiestrategie.

1. Benoem een minister voor Energie en Klimaat.

Deze minister van energie en klimaat krijgt een eigen ministerie. Dit nieuwe ministerie moet leiding gaan geven aan de energietransitie, met als eerste taak het tot stand brengen van een klimaatwet, waarin de klimaatdoelstellingen expliciet zijn vastgelegd.

2. Zet in op brede fiscale vergroening.

Dit thema is essentieel voor de nieuwe economie. 'De vervuiler betaalt' wordt het uitgangspunt. Milieubelastende en energieverblindende productie en consumptie moeten sterker worden belast, bijvoorbeeld door het invoeren van een CO₂-belasting, of door het opheffen van de vrijstellingen op belastingen voor fossiele energieproducenten, terwijl energiebesparende en milieuvriendelijke activiteiten, producten en diensten worden gestimuleerd.

Het indirect subsidiëren van fossiele brandstoffen via fiscale-, schaal-, en investeringsvoordelen wordt afgeschaft.

3. Geef CO2 een reële prijs en voer een CO2-heffing in.

Dit is een zeer effectief beleidsinstrument om de CO2-uitstoot te verminderen. Effectiever dan het CO2-emissiehandelssysteem, dat in de praktijk niet blijkt te werken omdat het onvoldoende prikkels in zich draagt om de CO2-uitstoot te verlagen. Zweden heeft al lang geleden een CO2-belasting ingevoerd, waardoor de CO2-uitstoot fors is afgenomen. De extra inkomsten voor de staat kunnen in de nieuwe economie worden geïnvesteerd, en in compensatie van energie armoede voor mensen met lage inkomens. Ook moet Nederland in internationaal verband pleiten voor een mondiale koolstofprijs. Zonder een mondiale koolstofheffing zal het onmogelijk zijn om de klimaatdoelen van Parijs te halen.

4. Stimuleer de renovatie van bestaande woningen naar energieneutrale woningen.

Wij stellen twee maatregelen voor. Ten eerste het uitbreiden van de Nationale Hypotheek Garantie, zodat investeringen in energieneutrale woningen daar ook onder vallen. Met een Nationale Hypotheek Garantie krijgt de particuliere eigenaar investeringszekerheid via een lagere rente op de hypotheek. En de financier krijgt zekerheid doordat leningen met een Nationale Hypotheek Garantie minder solvabiliteit vereisen. En ten tweede het verstrekken van een aanloopsubsidie van 2 miljard voor het energieneutraal maken van particuliere woningen. Gemiddeld is zo'n energieneutrale oplossing nog 40% te duur (verschil tussen marktconforme energieprijzen en de kostprijs). Het idee is dat de overheid dit overbruggingsbedrag subsidieert om de markt op gang te helpen zodat versneld schaalgroottes en daarmee kostendaling ontstaat. Vergelijk het met wind op zee, waarbij de overheid het verschil bijlegt tussen de

marktconforme prijs van elektriciteit en de kostprijs van wind op zee. Hierdoor daalt de kostprijs sterk en vindt sneller opschaling plaats. In dit geval kunnen tenders worden uitgeschreven van minimaal 10.000 woningen.

5. Stimuleer de grootschalige opwekking van duurzame energie.

Forse investeringen zijn nodig om duurzame energie op te schalen de komende jaren. Specifiek de opschaling van wind op zee, zon op daken en geschikte terreinen, duurzame warmte en geothermie. Wij stellen een verdubbeling van de SDE+ regeling voor, als aanjaagmechanisme voor de ondersteuning van private investeringen in duurzame energie opwekking.

6. Sluit de 5 resterende kolencentrales uiterlijk in 2020, met een minimale vergoeding voor de eigenaren van die centrales.

Hierdoor daalt de CO₂-uitstoot significant in Nederland en halen we de CO₂-reductiedoelstelling van 25% in 2020 t.o.v. 1990. Er is een breed maatschappelijk en politiek draagvlak voor het sluiten van de kolencentrales. Bedrijven als Nuon en Engie overwegen al hun kolencentrale te sluiten. Andere bedrijven willen hun centrale ombouwen tot biomassacentrale, maar dit kost miljarden aan subsidie, levert niet de gewenste CO₂-reductie op, genereert nog steeds grote hoeveelheden fijnstof en NO_x, en draagt niet bij aan de opbouw van een duurzame energie-infrastructuur. Het gebruik van bijvoorbeeld een steenkoolbelasting zorgt voor sluiting tegen de laagste kosten

7. Voer een kilometerheffing in.

Dit markeert de transitie van het belasten van autobezit naar autogebruik. Invoering van betaling voor autogebruik is een wereldwijde trend en is in Nederland onvermijdelijk. Niet alleen om de toenemende files terug te dringen, maar ook de CO₂-uitstoot, waarvan het wegverkeer ca. 20% voor zijn rekening neemt. Een kilometerheffing is kansrijk, omdat het

gedifferentieerd kan worden ingevoerd, naar plaats en tijd, en naar verbruik en uitstoot van de verschillende voertuigen. Tegelijkertijd dient dit gepaard te gaan met forse investeringen in het innoveren van het openbaar vervoer. De inkomsten die de overheid genereert met een kilometerheffing kunnen hiervoor worden aangewend.

8. Stimuleer de ontwikkeling van regionale campussen op het gebied van leren-werken-ondernemen voor de nieuwe economie.

Dergelijke campussen zijn creatieve broedplaatsen waar bedrijven en kennisinstellingen gezamenlijk werken aan innovatieve toepassingen voor de nieuwe economie. Juist het beroepsonderwijs vormt het scharnier voor de nieuwe, regionale maakindustrie die de komende jaren ontstaat. Elke regionale campus richt zich op specifieke thema's, die passen bij de kernkwaliteiten van de regio, van klimaatadaptatie tot de circulaire economie, en van voeding & beweging tot de nieuwe maakindustrie.

9. Geef duurzaamheid een belangrijke plek in het onderwijs.

Ons onderwijs heeft een belangrijke taak om kinderen en jongeren voor te bereiden op een duurzamere wereld. Het thema duurzaamheid geeft inzicht in hoe mensen samen kunnen leren om binnen ecologische grenzen een leefbare, eerlijke en houdbare wereld te creëren. Geef ruimte en ondersteuning aan scholen om duurzaamheid een belangrijke plek te geven in het curriculum.

10. Creëer juridische experimenteerruimte voor de nieuwe economie.

Nog steeds zijn er tientallen belemmerende wetten en regels die haaks staan op de nieuwe economie, steeds vaker op Europees niveau. De afvalstoffenwet- en regelgeving is een berucht voorbeeld, die hergebruik van afval verhindert, terwijl dat een essentieel onderdeel is van de circulaire economie. Een ander voorbeeld betreft de verduurzaming van de gebouwde

omgeving, die nogal eens wordt belemmerd door welstandscommissies of monumentenzorg. Het voorstel is om belemmerende wetten en regels te versoepelen, of tijdelijk buiten werking te stellen, om zodoende experimenteerruimte te creëren voor de nieuwe economie. Onderwijl kunnen we werken aan betere en slimmere wet- en regelgeving.

11. Kom met een adequate oplossing voor de aardbevingsschade in Groningen.

De schadeafhandeling moet onafhankelijk geregeld worden, en iedereen die schade heeft moet schadeloos gesteld worden middels een schadefonds van 5 miljard. Het aardgasniveau moet in 5 jaar tijd naar een veilig niveau van 12 miljard m³ per jaar, conform het advies van het Staatstoezicht op de Mijnen, en in 15 jaar tijd afgebouwd worden naar 0. Groningen kan dé voorbeeldprovincie worden voor de transitie naar een aardgasloze economie. Uit allerlei studies blijkt dat dit kan.

12. Ontwikkel een investeringsfonds voor bedrijven die willen investeren in duurzame (maatschappelijke en ecologische) innovaties.

Dit sluit aan op het investeringsfonds Invest NL van voorlopig 2.5 miljard, maar dan grootschaliger en innovatiever. De transitie naar een duurzame economie vraagt om grootschalige (co-)financiering, waarbij overheid en private investeerders gezamenlijk kapitaal beschikbaar stellen voor duurzame innovaties. Het idee is een revolverend investeringsfonds op te zetten naar het model van Dutch Good Growth Fund. Daarnaast zijn leningen tegen gunstige voorwaarden en kapitaalgaranties vereist.

Vergaderjaar 2015–2016

33 529

Gaswinning

Nr. 231

MOTIE VAN DE LEDEN SMALING EN VAN TONGEREN

Voorgesteld 26 januari 2016

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat het Study and Data Acquisition Plan van november 2012 niet in zijn geheel is uitgevoerd, waardoor met name de plaatsing van tilsensoren in Loppersum en Middelstum niet in gang is gezet;

van mening dat met de beloofde plaatsing van tilsensoren in 2013 deze techniek inmiddels al bijna twee jaar nut en meerwaarde had kunnen bewijzen en onderzoeksresultaten had kunnen leveren;

verzoekt de regering om, zonder verdere terughoudendheid te komen met een onafhankelijk en aanvullend meetnet, waaronder tilsensoren,

en gaat over tot de orde van de dag.

Smaling
Van Tongeren

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Zoeken

Motie

Nummer	33529-231
Publicatiedatum	26 januari 2016
Indiener	E.M.A. Smaling, Tweede Kamerlid
Medeindiener	<u>Liesbeth van Tongeren</u> , Kamerlid <u>GL</u>
Voortouwcommissie	TK

Motie van de leden Smaling en Van Tongeren over een onafhankelijk en aanvullend meetnet

[Download het kamerstuk](#) (PDF)

STEMMINGSUITSLAG

Besluit: **Aangenomen.**

Stemmingsoort: **Met handopsteken**

Fractie	Zetels	voor	tegen	Details
<u>VVD</u>	40		☐	
<u>PvdA</u>	36	☐		
<u>SP</u>	15	☐		
<u>CDA</u>	13	☐		
<u>D66</u>	12	☐		
<u>PVV</u>	12	☐		
<u>CU</u>	5	☐		
<u>GL</u>	4	☐		
<u>SGP</u>	3		☐	
<u>PvdD</u>	2	☐		
<u>GrBvK</u>	2	☐		

<i>Fractie</i>	<i>Zetels</i>	<i>voor</i>	<i>tegen</i>	<i>Details</i>
GrKO	2	0		
Van Vliet	1		0	
Houwers	1		0	
<u>50PLUS</u>	1	0		
Klein	1	0		

BEHANDELING**Stemmingen**Stemmingen

15:00
02-02-2016

Tk

Plenair debatDebat over Groningen

16:00
26-01-2016

Tk

Over Tweedekamer.nl

- > Colofon
- > Disclaimer
- > Uw privacy
- > Toegankelijkheid
- > Sitemap

Blijf op de hoogte

- > Twitter
- > Facebook
- > E-mailattendingen
- > Debat Direct
- > Vergaderapp

Ambtelijke ondersteuning

- > Organogram

